

॥ त्रिलोकीचे राजे ॥

प.पू.श्री बापुराव महाराज खातखेडकर

व

प.पू.श्री मायबाई महाराज खातखेडकर

यांचे समग्र जीवन दर्शन

भाग – १५

-: लेखक :-

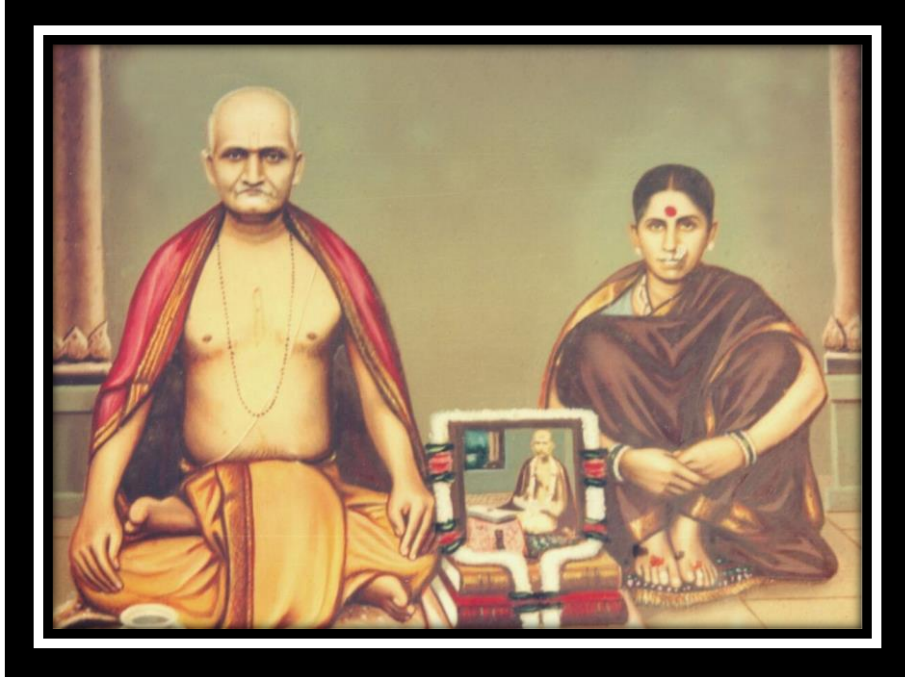
सुधीर अच्युतराव भालेकर, पुणे

-: प्रकाशक :-

मधुकर कृष्णराव खातखेडकर

एन १५, रेशिमबाग,

नागपूर

प.पू.बापुराव महाराजांचा अधिकार व चमत्कार

सूरदास म्हणाले "आता पू. बापुराव महाराजांचा अधिकार आणि चमत्काराची गोष्ट सांगतो -

बळीराम मिरासे यांचा मुलगा १५ दिवसापासून घरा बाहेर निघून गेला. शोधाशोध घेऊन ही तो सापडत नव्हता. बळीरामच्या पत्नीने अन्न सोडले. ते हनुमानरायाचे उपासक असल्यामुळे हनुमान चालीसा म्हणत होते. मिरासे पति-पत्नी पू. बापुराव महाराजांकडे येऊन धाय मोकलून रडले. करुणामूर्ती पू. बापुराव त्यांना पाहताक्षणीच म्हणाले "कायले रडता. हनुमानजीला सांग. तो आणील त्या पोराला. हनुमान चालीसा पाठ करायला सुरवात कर. रामनामाची माळ कर." पू. बापुराव महाराजांनी अंगाला झटका दिला. पू. महाराज समाधी अवस्थेत माळ जपत होते. त्यांनी हनुमंतरायाला विनंती केली. हनुमंतरायाने कामठीच्या महादेव घाटावरून मुलाला आत्महत्येपासून परावृत्त करून घरी पोहोचविले. पू. बापुरावांनी मिरासे पति-पत्नीला विभूति देऊन घरी पाठविले. या दाम्पत्याला घरी पोहोचल्यावर मुलगा दिसला. दोघांनाही अश्रुंनी हृदय दाटून आले. पू. बापुराव महाराजांच्या करुणेचे व अधिकाराचे प्रत्यंतर भक्तांना दिसले.

मालूताई जोशी यांच्या वाईट नशीबामुळे त्यांच्या भावाकडे रहावे लागत होते. भावाची परिस्थिती जेमतेम होती. मालूताई आश्रित होत्या. अचानक एका रात्री त्यांचा हात लुळा पडला आणि त्यांच्या बोलण्यावर परिणाम झाला. डोळ्यासमोर जीवनातील महान संकट उभे राहिले. ज्या हातांनी

जीवन निर्वाह करण्याची ताकद आणि उमेद होती ती हिरावल्यामुळे व्यथित झालेल्या मालूताईनी अश्रुपूर्ण नयनांनी पू. बापुराव महाराज यांचा धावा केला. त्या पू. बापुराव महाराजांकडे दर्शनाला येत असत. पहाटे त्यांना झोप लागली. त्यांनी पू. बापुराव महाराजांना या संकटातून वाचविण्याची विनंती केल्याबरोबर ती विनंती अंतर्यामी पू. बापुराव महाराजांना कळली. मालूताई जेव्हा सकाळी उठून बसल्या तेव्हा त्यांचा हात बरा झाला. ती बोलू शकत होती. औषधपाणी न घेता मालूताई संकटातून वाचल्या.

सूरदास म्हणाले "भगवंत आणि गुरु हे एकच आहे. श्रीकृष्ण द्रौपदीच्या हाकेला धावला. येथे सद्गुरु बापुराव शिष्यांच्या हाकेला धावले."

श्रीमती मयेकर यांचा मुलगा वारला. त्या मुलाला पत्नी आणि दोन पोर होती. आयुष्याचे निर्वाहाचे साधन म्हणून सुनेला नर्सिंगचा कोर्स देण्यासाठी त्या नागपूरच्या सूतिकागृहाच्या प्रमुख श्रीमती कमलाबाई हॉस्पेटकडे गेल्या. नर्सिंग कोर्स परगावी करायचा होता. श्रीमती मयेकर सुनेला घेऊन पू. बापुराव महाराजांकडे आल्या. त्यांची व्यथा ऐकून पू. महाराजांनी धीर दिला. पू. बाबासाहेब महाराजांवर विश्वास ठेवून रामनाम व व्यंकटेश स्तोत्र रोज म्हणायला श्रीमती मयेकर आणि सुनेला सांगितले. जेव्हा पू. महाराजांना कळले की सुनेला परगावी कोर्स करण्यासाठी उद्या जायचे आहे तेव्हा पू. बापुराव महाराज रागावून म्हणाले "कोण कमलाबाई काढली व तुज आपल्याबरोबर दूर नेणारी? तिज कळत नाही का की तुझे दोन्ही पोर लहान आहेत म्हणून." पू. महाराजांना मुलांचा कळवळा आला. पण सुनेने व्यवहाराप्रमाणे कोर्स करण्यासाठी परगावी जाण्याचे ठरवून सामान घेऊन दुसऱ्यादिवशी कमलाबाई हॉस्पेटकडे गेली. तिला कमलाबाई भेटल्यावर म्हणाल्या "तुझी दोन पोर लहान आहेत म्हणून तुला कोर्ससाठी बरोबर नेऊ शकत नाही. पुढील वर्षी ये तेव्हा बघू."

पू. बापुराव महाराजांच्या मनात जे होते तेच कमलाबाईंच्या मनात आले. पू. महाराजांनी त्यांचे विचार भक्तांच्या हितासाठी कमलाबाईंच्या मनात घातले. हा पू. महाराजांचा अधिकार होता. पुढे सुनेने राहिलेले शिक्षण पूर्ण करून शिक्षिकेची नोकरी करून स्वतःचा जीवनक्रम बदलला. सद्गुरु माऊली भक्तांचा जीवनमार्ग ठरवितात आणि तसे मार्गदर्शन करून जीवन सुलभ करतात. असे सूरदास म्हणाले

अण्णा उर्फ गुणवंतराव (देशमुख) पाही हे मंगरूळदस्तगीरचे राहणारे, उंच धिप्पाड शरीर यष्टीचे आखाड्यात तालीम करणारे, कुस्ती, व्यायाम याचे शोकीन गृहस्थ होते. पू. बापुराव महाराज लहानपणी पहेलवानी करण्यासाठी मंगरूळ दस्तगीरला सबनीस यांचेकडे राहत असतांना आखाड्यात जात होते. पहेलवान गुणवंतराव पाही (देशमुख) यांनी पू. बापुराव महाराजांना कुस्ती व व्यायाम शिकविला. पू. महाराजांच्या नेहमीच्या बोलण्यात ते पहेलवानी कसे करीत होते, कुस्ती, दंड-बैठका, व्यायाम, शेर सव्वाशेर दुधाची खुराक घेणे, कुस्ती स्पर्धेत प्रतिस्पर्ध्याला हरविणे आणि शरीर कमाई कशी केली याचे तपशील बैठकीत तरुण भक्तांना सांगून शरीर संवर्धन हे भक्तिबरोबर आवश्यक आहे असे पटवून द्यायचे. ते सबनीसांच्या घोड्यावर बसून रपेट करायचे. मंगरूळहून सोनेगावखड्याला व परत सबनीसांकडे जायचे. त्यांची वृत्ती साहसी होती. पू. बापुराव म्हणायचे की मुसलमानाने हिंदूची मुलगी पळविली की ते मित्रांना घेऊन मुसलमानाकडून लगेच त्या मुलीला सोडवून आणायचे. या कार्यात ते न घाबरता साहस करून, भांडून व गरज पडली तर मारामारी करण्याची तयारी ठेवून पुढाकार घेत होते. अशा प्रसंगात मुलीचे

वडील मुलीला पुन्हा घरात घेण्यास अनुकूल नसले की त्यांना पू. बापुराव महाराज समजावून पटवून द्यायचे की आपण मुसलमानांच्या मुली पळवून आणीत नाही. हिंदू धर्मात असे संस्कार नाहीत. परंतु हिंदू मुलींचे रक्षण करणे व त्या इतर धर्मियांनी पळविल्या तर त्या परत आणून हिंदू मुलांशी लग्न लावून देणे हे हिंदू धर्मियांचे कर्तव्यच आहे. इतर धर्मियांच्या गुंडगिरीला व हिंदू धर्मियांवरील आघाताला साम, दाम, दंड, भेद वापरून प्रत्युत्तर दिलेच पाहिजे. हिंदू समाज निर्भयी, बलिष्ठ आणि संगठित असावा. हे सर्वांना सांगत. म्हणूनच पू. बापुराव महाराज आणि राष्ट्रीय स्वयंसेवक संघाचे सरसंघचालक पू. गोळवलकर गुरुजी यांची मैत्री होती. दोघेही एकमेकांना मान देऊन एकमेकांचे कार्य हिंदू जागृतीसाठी परस्पर पूरक आहे असे ते मानीत असत.

गुणवंतराव देशमुखांचे चिरंजीव भास्कर देशमुख आणि सून वैजयंती देशमुख झेंडा चौक महाल येथे चिटणीसपुऱ्यात बुलदेवांच्या वाड्यात रहायला आले. ते तहसीलदार हुद्द्यावर होते. बुलदेवांच्या वाड्यात त्यांच्या खालच्या घरात पत्तरकिनेची आई राहत होती. त्यांनी आप्पासाहेब राजकारणेकडे झेंडाचौकात पू. बापुराव महाराज आले असतांना दर्शनासाठी नेले. पुढे पू. बापुराव महाराज पिंगळेच्या घरी, जानेफळकर वाड्यात रहायला आले तेव्हा वैजयंती देशमुखांचे व भास्कररावांचे नेहमीच पू. बापुराव महाराजांच्या दर्शनाला येणे होत असे. प्रथम भेटीत जेव्हा पू. बापुराव महाराजांना कळले की त्या मंगरुळच्या अण्णा देशमुखांची सून आहे तेव्हा ते म्हणाले अण्णांची सून माझी सून आहे. अण्णा माझे आखाड्यातील गुरु आहेत. पू. बापुराव महाराजांनी रामनामाची माळ व व्यंकटेश स्तोत्र वाचायला सांगितले. भास्करराव व वैजयंती देशमुख यांच्यावर पू. महाराज आणि पू. मायबाई यांनी खूप प्रेम केले असे वैजयंती देशमुख म्हणत.

आत्माराम सूरदासांना म्हणाला "आता पर्यंत पू. बापुराव महाराजांचे व पू. मायबाईंचे भक्तगणासाठीचे प्रेम, कळवळा, कनवाळू गुरुमाऊली म्हणून कार्य आणि त्यांचा अधिकार मान्यते बद्दल गोष्टी सांगितल्या. या देशमुख कुटुंबाला पू. महाराजांनी काय दिले?" सूरदास म्हणाले "सद्गुरु भक्तांवर निर्व्याज प्रेम करतात. भक्तांचे प्रपंच व परमार्थ ते सांभाळतात. वैजयंती देशमुखांना आठवणाऱ्या गोष्टी मी सांगतो. त्याऐकल्या की तुम्हाला तुमच्या प्रश्नाचे उत्तर सापडेल."

एकदा वैजयंती देशमुख पू. बापुराव महाराजांकडे सकाळी दर्शनाला गेल्या. पू. बापुराव महाराजांनी तिला सांगितले की मायबाईकडून हातावर साखर घेऊन ये. त्या साखर घेऊन आल्यावर महाराज तिला म्हणाले "माझ्या हातावर चिमूटभर साखर टाक." साखर पू. महाराजांनी खाल्ली. वैजयंतीने पू. महाराजांना नमस्कार केल्यावर महाराजांनी गुरुमंत्र दिला. १९५८ साली हा गुरुमंत्र झाला. पू. बापुराव महाराजांची गुरुमंत्र देण्याची पद्धत सर्वांसाठी सारखी नव्हती. काहींना कळत न कळत वरील पद्धतीने उपदेश मिळत असे. कधी जोडप्याने या म्हणायचे. कधी नवऱ्याची परवानगी आहे का? विचारायचे. कधी रामनामाचा सव्वा लाख जप करायला सांगत. तर कधी रामरक्षा, मारुती स्तोत्र, व्यंकटेश स्तोत्र, हनुमान चालीसा व देवनाथांची नाममुद्रा पाठ करायला लावून नंतर मंत्र देत. कधी पू. महाराज स्वतः सोवळ्यात मंत्र देत तर कधी धोतरावर मंत्र देत असत. शिष्यांना सोवळे, धोतर किंवा पायजामा किंवा पॅण्ट घातले असतांना सुद्धा गुरुमंत्र दिला आहे. गुरुमंत्र देतांना पू. बापुराव महाराजांची वृत्ती सद्गुरु बाबासाहेब

महाराज आणि भगवंताशी तल्लीन झालेली असायची. त्यात एकाग्रता दिसायची. त्यामुळे वृत्तीप्रमाणे व त्यांच्या मर्जीप्रमाणे गुरुमंत्र शिष्यांना मिळत असे. कधी आपणहून स्वतः गुरुमंत्र देत. तर कधी शिष्यांनी गुरुमंत्र मागितल्यावर लगेच किंवा ठराविक दिवशी बोलावून गुरुमंत्र देत. वैजयंती देशमुखांना अचानक गुरुमंत्र मिळाला. गुरुपूजेचे कुठलेही सोपस्कार झाले नाही. काही दिवसांनी भास्करराव देशमुखांना गुरुमंत्र मिळाला.

वैजयंती देशमुखांनी पू. महाराजांना विचारले की ध्यान कसे लावायचे. त्यावर पू. बापुराव महाराज म्हणाले "लोक नोकरी, बढती, पैसा, प्रापंचिक अडचणीबद्दल मला विचारतात व मागतात. तू बरे अशा गोष्टीबद्दल विचारते का वं?" नंतर पू. महाराजांनी सद्गुरु ध्यान नासाग्र दृष्टि ठेवून व भगवंताचे किंवा सद्गुरु बाबासाहेबांचे स्मरण करून एकाग्रचित्त करावे हे सांगितले. त्यांनी स्वतःचे ध्यान कर म्हणून सांगितले नाही. ते पू. बाबासाहेब महाराजांकडे श्रेय देऊन त्यांचे ध्यान करावे हे सांगत. शिष्याने समजून पू. बापुराव व पू. मायबाई महाराजांचे ध्यान करावे असे वैजयंती म्हणाल्या.

वैजयंती देशमुखांनी पू. बापुरावांना सांगितले की जप करतांना त्यांना प्रकाश दिसतो. पू. महाराज म्हणाले "अग हे चांगले आहे. पू. बाबासाहेब महाराज तुला प्रकाशरूपात दिसतात. जप चालू ठेव." वैजयंती समजल्या की पू. बापुराव त्यांना प्रकाशरूपात दिसतात. एकदा पिंडीवर हिरवा निळा प्रकाश दिसला व तेथे पू. बापुराव महाराज होते.

१९६८ साली निरनिराळ्या ठिकाणी फिरून बदली झाल्यावर पुन्हा नागपूरला देशमुख आले. वैजयंतीने पू. महाराजांना विचारले "महाराज केव्हा भेटाल? नागपूरला बदली झाली घरी केव्हा याल?" पू. महाराज म्हणाले "तुझे जप व स्मरण चालू असते. तेव्हा मी तुझ्या जवळच असतो. आपली ती भेटच आहे." यावेळी पू. बापुरावांनी स्वतः वापरत असलेली नाममुद्रा आणि अन्नपूर्णा स्तोत्र पुस्तिका वैजयंतीला दिली.

नागपूरला १९५८ साली तहसीलदार पदावर असतांना एका कारकूनाने पैसे खाल्ले म्हणून त्याला चौकशी करून भास्करराव देशमुखांनी त्या कारकूनाला कामावरून काढले. याचा राग म्हणून त्या क्लर्कने एका सिंधी माणसाला रात्री ११ वाजता घरी पाठवून लाच देण्याचा प्रयत्न केला. लाच लुचपत विभागाची धाड घरी पडली. इकडे पू. बापुराव महाराज म्हणू लागले "माझ्या पोराला फसविले. माझ्या पोराला फसविले." ही गोष्ट दुसऱ्यादिवशी वैजयंतीने पू. बापुराव महाराजांना सांगितली. तेव्हा घरच्या लोकांनी तिला सांगितले की पू. महाराजांना याची कल्पना होती आणि ते अस्वस्थ होते. वैजयंतीला पू. महाराज वन्हाडी भाषेत म्हटले "ज्याने हे कारस्थान केले तो स्वतःच्या गांडीच्या भारावर आपटेल." पू. महाराजांनी नवनाथाचा ४ था अध्याय व घोट्या करायला सांगितले. अडीच वर्ष भास्करराव देशमुख नोकरीवरून सस्पेंड होते. चौकशी झाली आणि भास्कररावांनी पू. महाराजांच्या कृपेने केस जिंकली. १९६१ साली ते पुन्हा कामावर रुजू झाले. १९६१ साली प्रमोशन होऊन ते अकोल्याला उप जिल्हाधिकारी म्हणून गेले. पुढे वर्धा, चंद्रपुर, कारंजा गावाला बदली झाली. १९६८ ला नागपूरला येऊन १९७८ साली ते निवृत्त झाले.

"सद्गुरु सारिखा असता पाठीराखा, इतरांचा लेखा कोण करी." असे संत तुकाराम महाराजांनी सांगितले आहेच.

सुनंदा मंगरूळकर या वैजयंती देशमुखांच्या वहिनी टिळक रोड नागपूर येथील राममंदिर गल्लीत राहत. त्या पू. बापुराव महाराजांच्या शिष्या होत्या. त्यांना पौर्णिमा, अमावस्या, नवरात्रात माहूरच्या रेणुकादेवी अंगात येत असे. रेणुका मंदिरात त्यांना आत येण्यास पुजाऱ्यांनी मनाई केली तेव्हा पुजारी उलटे खाली पडले होते. त्यांना त्यावेळी भविष्य विचारायला आणि नमस्कार करायला लोक येत होते. सिद्धी प्राप्त होती. सुनंदाला पू. बापुराव महाराजांमध्ये विष्णुदर्शन झाले. हळू हळू सुनंदा शांत झाल्या. पू. बापुराव महाराजांनी त्यांना शांत केले. अंगात येण्याचा त्यांचा त्रास संपला.

वैजयंती काही दिवस फार आजारी होत्या. बरेच दिवस औषधोपचार घेतले. एक दिवस स्वप्नांत त्या धावत आहेत आणि समोर खाई आहे असे दिसले. त्याखाईत पडणार तेवढ्यात पू. बापुराव महाराजांनी तिचा पदर पकडला आणि मागे ओढले. तेव्हा पासून वैजयंतीच्या तब्येतीला आराम पडला. तब्येत सुधारली.

वैजयंतीने नातेवाईकांचे नाव सांगितले नाही. एका मुलीला नवऱ्याने १२ वर्ष माहेरी पाठविले. नवरा तिचा तिरस्कार करीत होता. तिच्या हातचे खाणे पिणे आणि कुठलाही व्यवहार करायला आणि नांदवायला नवरा तयार नव्हता. घरी शेतीवाडी, संपत्ती, टांगा घोडा सर्व काही होते. सासरे वकील होते. सासऱ्यांची एकषष्टी मोठ्या प्रमाणात करायचे ठरले. सासू पू. बापुराव महाराजांची शिष्या होती. ती मुलाचे व सुनेचे जीवन बघून उदासीन रहायची. एकषष्टीच्या कार्यक्रमाच्या दिवशी सासूबाईने सुनेच्या माहेरी टांगा पाठवून पू. बापुराव महाराजांना घरी कार्यक्रमासाठी आणायला सांगितले. पू. बापुराव महाराजांना त्या मुलीने हकीकत सांगितल्यावर पू. महाराजांना रडू आले. पू. बापुराव महाराज म्हणाले "बाबासाहेब महाराज या मुलीचा अंत पाहू नका. तिला तिचे घर मिळू द्या." पू. बापुराव महाराज वकीलसाहेबांच्या एकषष्टीच्या कार्यक्रमाला गेले. कार्यक्रम संपल्यावर त्या मुलीची सासरची मंडळी आणि नवऱ्याने मुलीला सांगितले की आता माहेरी जाऊ नको. पुन्हा आपल्या घरी रहायला ये. पू. बापुराव महाराजांचीच ही कृपा आहे. असे नातेवाईक म्हणतात.

एकदा एका उत्सवात एका सवाष्णबाईला सर्वप्रथम जेवायला बसविले. या बदल विचारले तेव्हा पू. बापुराव महाराजांनी सांगितले साक्षात जगदंबा आली. ती जेवून गेली.

पू. बापुराव महाराज व पू. मायबाई बरेचदा देशमुखांकडे आले. त्यांना शिरा आणि चहा आवडायचा. ते शिऱ्याचा घास भक्तांना वाटत. एका सद्गृहस्थाने वैजयंती देशमुखांना सांगितले की तुम्ही इच्छामरणाचे अधिकारी आहात. तुम्ही त्राटक करीत जा. वैजयंती यांनी सांगितले की 'माझ्याकडे लक्ष ठेवणारे माझे सद्गुरु पू. बापुराव महाराज आहेत. त्यांनी सांगितलेले जप ध्यान स्तोत्र हे त्या करतात. तेवढे पुरे आहे.'

नाशिकचे बालकनंदन महाराजांनी देशमुखांना संकटाच्यावेळी ॐ गं गणपतये नमः चा रोज जप करून १२१ दूर्वा गणपतीला वाहण्यासाठी सांगितले. बरोबर १२ वर्षे झाली तेव्हा स्वप्नांत गजानन महाराजांनी दर्शन दिले. त्यांनी सांगितले की तुमचे व्रत पूर्ण झाले आहे. आता दूर्वा वाहण्याची गरज नाही. तसेच एका गृहस्थाने त्यांचे कुलदैवत बालाजींची लाकडी मूर्ती पूजेसाठी देशमुखांना दिली. गजानन महाराजांनी स्वप्नांत येऊन सांगितले की ती मूर्ती ओठाच्या ठिकाणी भंगली आहे. त्याला अभिषेक करून शिरवून दे. प्रत्यक्षात ती वस्तुस्थिती होती म्हणून ती मूर्ती अभिषेक करून शिरविली. ही कृपा पू. बापुराव महाराजांची आहे. त्यांनी पू. गजानन महाराजांचे पण दर्शन घडवून दिले. पू. महाराजांच्या कृपेने अनेक संतांची दर्शने झाली. त्यांत गोटेगांवचे पू. पुंडलीक महाराज, पू. लहानुजी महाराज, पू. मुंगसाजी महाराज, यवतमाळचे पू. बाळासाहेब महाराज आणि पू. नाना महाराज तराणेकर आहेत.

भास्करराव देशमुख यांना ज्योतिष आणि प्लॅन्चेटचा नाद होता. पू. बाबासाहेब महाराजांनी स्वप्नांत दर्शन देऊन प्लॅन्चेट खेळू नको. ते बंद कर असे सांगितले. तेव्हापासून त्यांच्या घरी प्लॅन्चेट बंद झाले. या निमित्ताने पू. बाबासाहेब महाराजांचे दर्शन झाले. असे देशमुखांना वाटते.

भास्करराव देशमुखांनी स्वतःच्या मृत्यु बद्दल डायरीत लिहून ठेवले होते. त्यावेळी ते साल्पेकरांच्या घरी (बुक डेपोवाले साल्पेकर) राहत. मृत्युपूर्वी एका नातेवाईकाला डायरीत नोंद असल्याबद्दल सांगितले. त्यांचा मृत्यु रोहिणी नक्षत्रावर कृष्णजन्माष्टमी साल १९८७ झाला. मृत्युनंतर त्यांची डायरी वाचली. त्यात त्यांनी लिहिलेल्या योगावर भास्कररावाचा स्वतःचा मृत्यु झाला.

वैजयंती देशमुखांना वाटते की एकेकाळी १५० रुपयांत पाच मुलांच्या संसारात आर्थिक ओढाताण झाली. पण मुलांना उच्च शिक्षण दिल्यामुळे मुले ई.एन.टी. स्पेशालिस्ट, रिलायन्स, भिलाई कारखान्यात उच्च पदस्थ आहेत.

वैजयंती देशमुखांचा मुलगा व सून मानसरोवर यात्रेला गेले होते. तेथून त्यांनी गंगा आणली. वैजयंतीच्या मनात इच्छा होती की पू. मायबाईंच्या जन्म शताब्दीच्या वेळी पू. महाराज व पू. मायबाईंच्या पादुकांना गंगाजलाने अभिषेक व्हावा. त्यांनी गंगाजल पू. महाराजांच्या घरी रेशिमबागला आणून दिले. त्यांच्या इच्छेप्रमाणे गंगाजलाने पू. महाराज व पू. मायबाईंच्या पादुकांना अभिषेक झाला आणि ते तीर्थ सर्व भक्तांना मिळाले. याचा त्यांना खूप आनंद झाला.

शंकर धुंडीराज पाठक हे पू. मायबाईंचे भाऊ भाऊराव राजकारणे यांच्या मनोहर नावाच्या मुलाचे मित्र होते. मनोहर राजकारणे पू. मायबाई म्हणजे त्यांच्या आत्याकडे येत असे तेव्हा शंकरराव पाठक सोबत येत होते. १९५४ साली शंकररावांचे शिक्षण चालू होते. पू. बापुराव महाराज आणि पू. मायबाईंचे त्यावेळी शंकरराव यांना दर्शन होत असे. १९५८ साली केंद्र विद्यालयात शंकरराव पाठक शिक्षक म्हणून नोकरीला होते. त्यावेळी भैयाजी वाचासुंदर हे त्या शाळेत सहकारी शिक्षक होते. भैयाजींबरोबर शंकरराव पू. बापुराव महाराजांच्या दर्शनाला रोज येऊ लागले. भैयाजी वाचासुंदरकडून पू. बापुराव महाराजांबद्दलची माहिती त्यांना मिळत होती. त्यांचा स्वभाव लहानपणापासून तापट होता. स्वतःच्या कामावर निष्ठा आणि जिद्द हे गुण त्यांच्याजवळ होते. पू. बापुराव महाराजांकडे आल्यावर पू. महाराजांचे

॥ श्रीराम जय राम जय जय राम॥श्रीराम जय राम जय जय राम॥ श्रीराम जय राम जय जय राम ॥

बोलणे, प्रेमाचा व्यवहार, शिष्या देत असले तरी पू. महाराजांचे लाघवी संवादाने शंकररावांचा क्रोध कमी होत असे. पू. महाराजांच्या दरबारात शिष्यगण धार्मिक व अध्यात्मिक चर्चा करीत होते. या वातावरणात शंकररावांना मनःशांतीचा अनुभव येऊन स्वतःमधे बदल होत आहे असे वाटू लागले. त्यांना खातखेडकर कुटुंबातील प्रत्येक व्यक्ति त्यांच्यावर प्रेम करते असे वाटू लागले आणि पू. मायबाईचा व्यवहार आई सारखा वाटू लागला. शंकरराव घरी स्नान, संध्या, गायत्री जप, सोवळे पाळणे, बाहेर कुठेही पाणी न पिणे असे नियम कटाक्षाने पाळत होते. पू. बापुराव महाराजांकडे धोतर घालून किंवा सोवळे नेसून आणि शर्ट अंगावरून काढून जेवायला बसणाऱ्यांची सोवळ्याची पंगत बसायची. त्या पंगतीत शंकरराव ही बसत होते.

प.पू.बापुराव महाराज व प.पू.मायबाई

पू. मायबाई हक्काने शंकररावांना घरातील आणि बाहेरची कामे सांगत. शंकररावांना यामुळे सेवा करण्याचे समाधान मिळत होते. पू. बापुराव महाराजांकडे जानेफळकरवाड्यात मोठे अंगण आणि गोशाळा होती. पहाटे साडे पाच ते सहाला पू. महाराजांकडे येऊन शंकरराव गोशाळेतील शेण काढणे, गोशाळा व अंगण झाडणे, अंगणात शेणाचा सडा टाकणे, गोवऱ्या थापणे अशी कामे करू लागले. बराच

॥ श्रीराम जय राम जय जय राम॥श्रीराम जय राम जय जय राम॥ श्रीराम जय राम जय जय राम ॥

काळ गायीला ठेप-चुनी-कटिया आणि चारापाणी देणे ही पण सेवा केली. त्यांची सेवा रेशिमबागच्या राधाकृष्ण निवासात सुद्धा नियमित चालू होती.

पू. मायबाई त्यांना उत्सवाचा आणि महिन्याचा किराणा विकत आणायला इतवारीत होलसेल मार्केटला पाठवीत असत. कॉटन मार्केट मधून भाजीपाला आणीत होते.

शंकरराव पाठकांची पत्नी पार्वतीबाई नेहमीच पू. महाराज आणि पू. मायबाईंच्या दर्शनाला यायच्या. शंकररावांच्या तापट स्वभावामुळे त्यांचे पार्वतीबाईंशी भांडण झाले की पार्वतीबाई पू. मायबाई आणि पू. महाराजांजवळ मन मोकळे करायच्या. दोघांना पू. महाराज व पू. मायबाई शांत करीत असत.

शंकरराव मॅट्रिक शिकले होते. त्यांना बी.ए. पास होऊन माध्यमिक शाळेत शिक्षक व्हायचे होते. सर्व व्याप सांभाळून ते बी.ए. पास झाले. त्यानंतर इतिहासाचे प्राध्यापक आणि पू. बापुराव महाराजांचे शिष्य दिलीप देवरसांच्या मार्गदर्शनाने एम.ए. (इतिहास) ही पदवी संपादन केली. त्यांची जिद्द आणि पाठांतरच्या सवयीमुळे ते उच्च पदवीधर झाले.

एका परीक्षेच्या निकालाच्या वेळी पू. महाराज शंकररावांना म्हणाले की निकाल पाहून ये. त्यावेळी ते एका विषयांत नापास झाले. पुढील वर्षी त्या विषयाची परीक्षा दिली. पुन्हा निकालाच्या दिवशी ते पू. महाराजांना म्हणाले की महाराज आज निकाल आहे. पू. महाराज म्हणाले आज जाऊ नको उद्या जा. या वेळी शंकरराव पास झाले. पू. महाराज शंकररावांची गंमत व थट्टा करीत असत आणि त्यांना आनंदित करीत असत.

अभिमानने सूरदासांना विचारले "शंकररावांचा क्रोध पू. महाराजांनी कमी केला. ही किमया सद्गुरु कशी करू शकतो? शंकररावांचे अनुभव असतील तर सांगा."

सूरदासांनी सांगितले "शंकररावांची पुण्याई, एकनिष्ठता आणि श्रद्धा ही खूपच होती म्हणून सद्गुरुंची कृपा त्यांच्यावर होती. पू. मायबाईंचा त्यांच्या प्रति व्यवहार प्रेमाचा होता. ते गायीची सेवा करीत होते. त्यांना पू. मायबाई रोज दूध प्यायला देत असत. प्रेमाने त्यांची व पार्वतीची चौकशी करीत असत. शंकररावांच्या मनांत काही असले की विचारपूस करून त्यांना मोकळे करीत. यामुळे चिंतेचे दडपण कमी होत असे. पू. बापुराव महाराजांनी त्यांना व पार्वतीबाईंना गुरुमंत्र दिला आणि घोट्या करायला सांगितले. एकंदर सद्गुरुंचे वैयक्तिक लक्ष असल्यामुळे शंकरराव व पार्वतींचा क्रोध हळू हळू कमी झाला."

शंकररावांनी त्यांचा अनुभव असा सांगितला आहे की पू. महाराजांकडील सेवा आणि विशेषकरून गोसेवेने त्यांना खूप आनंद मिळत असे. संताच्या दरबारी भक्ति आणि भक्तांचा सुकाळ असतो. आनंदमय वातावरण असते. तेथे सुख दुःखाचा विसर पडतो. तेथे प्रत्येक क्षण भगवंत आणि सद्गुरु सान्निध्यात घालवितो आहे ही भावना असते. त्यांच्या दरबारी सेवेची संधि मिळाली तर भक्त स्वतःला भाग्यवान समजतो. शुद्ध भावना उत्पन्न होऊन हळू हळू इंद्रिय आणि मनाला समाधान मिळते. लौकिक व्यवहाराच्याही पलीकडे पराभक्तिची जाणीव होऊन त्यांत मन रमू लागते. सत्संग आणि

भगवंताच्या प्रेमळ गोष्टी आवडू लागतात. माणूस अंतर्मुख होऊन भगवत्चिंतनांत आनंद घेतो. म्हणून प्रेम आणि आनंद याचा अनुभव भक्तांना पू. बापुराव महाराज आणि पू. मायबाई महाराजांच्या दरबारी येतो. प्रापंचिक सुख दुःखाचा विसर पडतो. म्हणून महाराज 'घोट्या' करा, भगवंताला अनन्य शरण जाऊन त्याचे स्मरण करून प्रपंच त्याच्या स्वाधीन करा, श्रद्धा ठेवा आणि परमार्थाचा आनंद घ्या असे सांगत." शंकररावांनी पू. बापुराव महाराज आणि पू. मायबाईंची सेवा केली आणि निष्ठा ठेवली. त्यांत ते आज समाधानी आहेत. असे त्यांनी सांगितले.

सूरदास म्हणाले की शंकररावांना काही अनुभव असेही आहेत -

त्यांच्यावर संकट येणार आहे याची दहा पंधरा दिवस आधी त्यांना जाणीव होत असे. याबद्दल शंकरराव पू. बापुराव महाराजांना सांगत असत. पू. बापुराव महाराज या वर काहीही बोलत नसत. पण या संकटातून ते सावरून संकटमुक्त होत असत.

पू. बापुराव महाराजांचे स्वप्न दृष्टांत होत असे. शंकरराव खूप आजारी असतांना पू. बापुरावांनी स्वप्नांत येऊन पपईच्या फोडी खायला दिल्या. दुसऱ्यावेळी आजारी असतांना त्यांच्या जवळ महाराज झोपले. ते आजारपणातून सही सलामत बरे झाले.

एकदा भविष्यकार स्वप्नात येऊन शंकररावांना त्यांचे भविष्य सांगू लागला. पू. बापुराव महाराज त्यावेळी शंकररावांना दिसले. पू. बापुराव महाराज भविष्यकाराला म्हणाले "यास भविष्य चांगले सांग." तो भविष्य न सांगता निघून गेला.

एका मित्राच्या बायकोच्या अंगात देवीचा संचार होत असे. लोक तिला प्रश्न विचारायची आणि तिला मागणी करायची. शंकरराव तिच्याजवळ बसले असतांना ती बाई म्हणाली "तुम्हाला काही मागायचे असेल तर मागा. मी तुम्हाला ते दिल्यावर मला काय द्याल?" शंकरराव तिला म्हणाले "पू. बापुराव महाराजांना विचार. ते म्हणतील ते देईन." यावर बाई म्हणाली "हा मोठ्या आसामीचा भक्त आहे."

शंकररावांच्या स्वपनांत सात ऐरावत आले. ते संपत्ती मिळण्याचे शुभ प्रतीक मानले जाते. शंकररावांनी त्या ऐरावतांना संपत्ती नको. सद्गुरु त्यांना सर्व देतात. असे सांगितले. ही शंकररावांची पू. महाराजांवर निष्ठा होती.

शंकररावांना निवृत्त झाल्यावर किराणा दुकान टाकण्याचे मनात आले. पू. मायबाईंना ही गोष्ट सांगितल्यावर त्या म्हणाल्या "काही करू नको. पाळण्यावर बसून महाराजांचे नाव घ्या." यात पू. मायबाईंचे योग्य मार्गदर्शन होते. शंकरराव घरी पाळण्यावर बसून नामस्मरणात वेळ घावलीत होते. पू. महाराजांनी एकदा शंकररावांना त्यांचे पाय दाबत असतांना विचारले "शंकरराव तू इतका तापट आहेस. समाजात कसा राहशील." शंकररावांच्या मनात तेव्हा आले "महाराज, तुमची एक गाय आणि एक गोरा हे इतर कोणालाही हात लावू देत नाहीत आणि बांधू देत नाही. ते रागीट उपद्रवी प्राणी आहेत.

आपल्यासमोर ते हालचाल न करता आपणास हात लावू देतात आणि बांधू देतात. ते आपणासमोर शांत उभे असतात. मी पण तुमचाच सेवक आहे. मला आपणच सांभाळणार आहात. मी इतरावर भरवसा कां करू?" असा दृढ विश्वास शंकरावांचा आहे.

एकदा पू. महाराजांचे काम करून बाहेरून महाराजांच्या घरी आले. तेव्हा ते आंघोळ पूजा न करता आले होते. ते सकाळचे आन्हिक आटोपून घरी सोवळ्यात जेवायचे. स्नान न करता पारोसे ते कधी जेवले नाही. त्या दिवशी पू. महाराजांनी शंकरावांची परीक्षा घेतली. पू. बापुराव महाराज त्यावेळी जेवायला बसले होते. ते शंकरावांना म्हणाले "जेवायला बैस." शंकराव त्यावर म्हणाले "महाराज, माझे स्नान व्हायचे आहे." पू. महाराज म्हणाले "पहिल्यांदा जेवून घे." शंकरावांनी मनात शंका कुशंका न ठेवता पू. महाराजांची आज्ञा स्वीकारून कुर्ता पायजाम्यात जेवण केले. तो महाप्रसाद शंकरावांनी आनंदाने स्वीकारला. अशी शंकरावांची मनाची शुद्धता झाली होती. त्यांचे मन सोवळे होते.

शंकरावांची केंद्रीय विद्यालयाची नोकरी सुटली तेव्हा पू. बापुराव महाराज शंकरावांना जामदार शाळेचे हेडमास्तर पुळनामकरांकडे स्वतः घेऊन गेले. पू. महाराजांनी त्यांना विनंती केली की केंद्रीय विद्यालय बंद पडले आहे. तेव्हा शंकरावांची नोकरी गेली आहे. याला जामदार शाळेत शिक्षक म्हणून लावून घ्याल तर बरे होईल. शंकरावांना दुसऱ्यादिवसापासून शिक्षक म्हणून नोकरीवर हजर राहण्याची आर्डर मिळाली. असे करुणावत्सल सद्गुरू पू. बापुराव महाराज शिष्यासाठी स्वतः अधिकारी वर्गाला प्रत्यक्ष भेटून नोकरीसाठी प्रयत्न करित होते. वडिलांपेक्षा जास्त प्रेम करणारे सद्गुरू शंकरावांना मिळाले.

शंकरावांना मूल नव्हते. जीवनाच्या अर्धकाळात कर्करोगाने शंकरावांच्या पत्नी पार्वतीबाई निवर्तल्या. त्यांच्यावर मोठे संकट कोसळले. काही दिवसांनी पू. मायबाईंनी भैयाजी श्रीरामवार यांना चंद्रपुरहून बोलावून त्यांची मुलगी विद्या हिचेशी शंकरावांचे लग्न स्वतःच्या घरी लावून दिले. भैयाजी श्रीरामवार आणि शंकरावांची चिंता पू. मायबाई माऊलीनी दूर केली. श्रीरामवार कुटुंबाचे आणि पू. बापुराव महाराज आणि पू. मायबाईंचे प्रेमाचे नाते चंद्रपुरपासून आहेत. सौ. विद्या पाठकची पू. महाराज आणि पू. मायबाईंवर अतूट श्रद्धा आहे. शंकरावांना पू. महाराजांनी रेशिमबाग नागपूरला स्वतःच्या घराजवळ प्लॉट घेऊन घर बांधायला लावले. हे दाम्पत्य पू. महाराज आणि पू. मायबाईंच्या कृपेने सुखात राहिले. त्यांनी रोज पू. बापुराव महाराज आणि पू. मायबाई महाराजांकडे दर्शन आणि तीर्थप्रसाद घ्यायला येण्याचा नियम पाळला. भैयाजी वाचासुंदरच्या मुलीचे लग्न ज्याप्रमाणे पू. महाराज आणि पू. मायबाईंनी लावले त्याप्रमाणेच भैयाजी श्रीरामवार यांच्यावर कृपा करून विद्येचे लग्न महाराजांकडे शंकराव पाठकाशी झाले. भैयाजी श्रीरामवार यांची गरीबीची परिस्थिती होती व ते चिंतित होते. अशा प्रकारे भैयाजी व ताई श्रीरामवार चिंतामुक्त झाले.

अमरावतीचे प्रसिद्ध वकील बाळासाहेब जोशी आणि त्यांच्या पत्नी प्रभाताई जोशी यांना आप्पासाहेब पाटणकरांनी पू. बापुराव महाराजांकडे आणले. आप्पा पाटणकरांचे ते नातेवाईक होते. बाळासाहेब जोशी व प्रभाताई जोशी हे सत्शील, शांतवृत्तीचे होते. ते धार्मिक आणि संतांबद्दल आदर करणारे होते. ते अमरावतीला पू. नारायणगुरुंकडे दर्शनाला जात होते. त्यांची शेतीवाडी होती. ते पू.

बापुराव महाराजांकडे नागपूरला दर्शनाला येत होते. प्रभाताई व बाळासाहेबांनी पू. बापुराव महाराजांना अमरावतीला त्यांच्याकडे येण्याचे निमंत्रण दिले. ते पू. महाराजांनी स्वीकारले.

पू. बापुराव महाराज जेव्हा अमरावतीला येत असत तेव्हा ते पू. शंकर महाराज यांच्या समाधिवर दर्शन घेण्यास गणोरकरांच्या घरी जात. तेथेच पू. नारायणगुरुंचे दर्शन होई. भाजीमंडी जवळ नमुन्यात अमरावतीला हे स्थान आहे. पू. बापुराव महाराज शिष्यासह तीन चार वेळा अमरावतीला आले तेव्हा प्रत्येक वेळी ते पू. नारायणगुरुंच्या दर्शनाला गेले.

पू. बाबासाहेब महाराजांबरोबर पू. बापुराव पू. नारायणगुरुंकडे गेले होते. ही कथा मागे सांगितली आहे असे सूरदास म्हणाले. पू. शंकर महाराजांची पू. बाबासाहेब महाराजांनी सेवा केली. त्यामुळे पू. बापुराव महाराज यांना पू. शंकर महाराजांचे समाधिस्थान पूज्य होते. पू. नारायणगुरु पू. शंकर महाराजांचे शिष्य होते आणि त्यांनी पू. बाबासाहेबांची सेवा केली. असा हा संबंध असल्यामुळे पू. बापुराव महाराज आणि पू. नारायणगुरुंचा प्रेम संबंध होता. पू. नारायणगुरु जेव्हा नागपूरला अचानक एस.टी. ने अमरावतीवरून येत तेव्हा ते पू. बापुराव महाराजांना वर्दी देत. निरोप घेऊन आप्पा पाटणकर, चिंतामणी पाटणकर, सुधीर पाटणकर किंवा आनंद पाटणकर पू. बापुरावांना सांगत की पू. नारायणगुरु त्यांच्याकडे सकाळी आले आहेत आणि संध्याकाळी अमरावतीला ते परत जाणार आहेत. दुपारी आप्पांच्या घरी पू. बापुराव, पू. मायबाई सहकुटुंब आणि हजर शिष्यांबरोबर पू. नारायणगुरुंच्या दर्शनाला जात असत. आप्पासाहेब पाटणकर या तिन्ही संतांचे आतिथ्य व पूजन करीत होते.

पू. बापुराव महाराज व पू. मायबाई महाराजांबरोबर डॉ. अण्णासाहेब भालेकर, भैयाजी वाचासुंदर, आबासाहेब सोनक, अण्णासाहेब थेरगांवकर, भाऊसाहेब कोयाळ वकील, दत्तोपंत शास्त्री तैलंग आणि या काही शिष्यांचा परिवार अमरावतीला जात असत. नारायण हिवसे हे शिष्य एकदा पू. बापुराव महाराजांबरोबर अमरावतीला गेले. त्यांचा अनुभव १९९६ साली प्रसिद्ध झालेल्या "त्रिलोकीचे राजे बापुराव सद्गुरु माझे " या पुस्तकात प्रसिद्ध आहे. तो अनुभव येथे सांगतो असे सूरदास म्हणाले -

प.पू. बापुराव महाराज ज्यावेळी घराचे बाहेर गमन करीत त्यावेळी गोपाळांचा मेळावा तर त्यांच्यासह राहतच असे. पण दृश्य आणि अदृश्य शक्ति देखील त्यांच्या भोवताली असत. प.पू. महाराज ज्याघरी जात त्या घरातील व्यक्तींना "संतजन येती घरा, तोचि दिवाळी दसरा" ही उक्ति पूर्णपणे खरी झाल्याचे प्रत्ययास येत असे. प.पू. महाराजांचा वास ज्या ठिकाणी असायचा त्या ठिकाणी अनेक संतांचा मेळावा अदृश्य रुपाने वास करीत असे. त्या संतांचे साक्षात दर्शन होण्याचे भाग्य फारच कमी लोकांना लाभत असे. प्रत्यक्ष दर्शन झाले तरी ते सहन करण्याची शक्ति सामान्य व्यक्तीत नसल्याने ती भयभीत होवून अस्वस्थ होई. संत आपणावर कृपेचा वर्षाव करण्यास सदैव तयार असतात. पण ज्याप्रमाणे विशिष्ट शक्तिका बल्ब विशिष्ट प्रमाणातच प्रकाश देऊ शकतो, त्याप्रमाणे आपल्यात जितकी शक्ति असेल तितकीच कृपा आपण पचवू शकतो. अर्थात परमेश्वरी कृपेचा विद्युत प्रवाह सहन करणे हे "येत्या गबाळ्याचे काम नोहे". प.पू. महाराजांचे एक आवडते शिष्य श्री नारायणराव हिवसे आपला अनुभव खालील प्रमाणे वर्णन करतात.

"श्री निमोणकर आणि श्री बाळासाहेब जोशी ह्यांच्या आग्रहाच्या निमंत्रणावरून प.पू. बापुराव महाराज आपला शिष्य परिवार आणि प.पू. मायबाई यांच्यासह अमरावतीला गेले. ज्यावेळी ते कोणत्याही स्थानी प्रवेश करीत त्यावेळी त्या ठिकाणच्या ग्रामदेवतेचे व संतमंडळींचे दर्शन घेतल्याशिवाय राहत नसत. अमरावतीला पोहोचताच त्यांनी प्रथम श्री प.पू. नारायणगुरुंचे दर्शन घेतले व नंतर प.पू. शंकर महाराजांच्या समाधीचे दर्शन घेण्यासाठी गेले. त्यानंतर प.पू. महाराज श्री निमोणकरांकडे पोहोचले. निमोणकरांकडे जेवायला येण्याचा संकेत प.पू. शंकर महाराजांनी आधीच प.पू. बापुरावांना दिला होता."

ठरल्याप्रमाणे सर्व मंडळी जेवायला बसली. पण प.पू. महाराज जेवायला सुरवात करीना. तेवढ्यात दारात एक भिकारी येऊन उभा राहिला. प.पू. महाराजांनी भिकाऱ्याला नैवेद्य देण्यास सांगितले. पण जेव्हा प्रत्यक्ष ताट बाहेर नेण्यात आले तेव्हा भिकारी अदृश्य झाला होता व त्याठिकाणी एक बकरी उभी होती. प.पू. महाराजांच्या आज्ञेवरून त्या बकरीला नैवेद्याचे ताट देण्यात आले. प.पू. महाराजांनी त्यानंतर जेवायला सुरवात केली. कारण ती बकरी व भिकारी म्हणजे प्रत्यक्ष शंकर महाराजच होते. हे फक्त महाराजांनाच दिव्यदृष्टीद्वारे जात झाले होते.

"उन्हाळ्याचे दिवस असल्याने आम्ही सर्वजण प.पू. महाराजांसह अंगणात बसलो होतो. प.पू. महाराज अगदी स्वस्थ झोपले होते. कारण प.पू. शंकर महाराज आणि प.पू. बापुराव महाराज यांचा वार्तालाप सुरु होता. मी प.पू. महाराजांचे पाय चेपीत होतो. एकाएकी मला विद्युत प्रवाहाचा झटका बसल्याप्रमाणे वाटले व मी एकदम खाली पडलो. वार्तालाप खालील प्रमाणे होता. "हमने श्री निमोणकरके घर में खाना तो खा लिया, मगर अब पानी तो श्री बाळासाहेब जोशी के यहां पिएंगे."

ठरल्याप्रमाणे आम्ही सर्वजण दुसऱ्या दिवशी श्री बाळासाहेब जोशींकडे गेलो. जेवण झाल्यावर रात्री तेथे मुक्काम केला. मला अक्षयतृतीयेसाठी नागपूरला जावयाचे असल्याने मी तशी प.पू. महाराजांची अनुमती घेतली व सकाळी गाडी असल्याने प.पू. मायबाईंना मला ३ वाजता पहाटे उठवून देण्याची विनंती केली. प.पू. मायबाईंनी आईच्या ममतेने मला ३ वाजता उठवून दिले. मी उठल्यावर समोरच्या गच्चीत प्रवेश केला. समोर पाहतो तर काय आश्चर्य? एक धष्टपुष्ट पुरुष तोंडाला माठ लावून पाणी पीत होता. मी ते दृश्य पाहून खूपच घाबरलो व प.पू. मायबाईजवळ गेलो. हे सर्व दृश्य प.पू. महाराज पाहत होते. पण त्यावेळी त्यांनी त्या प्रसंगाचा काहीच उलगाड केला नाही. पण पुढे नागपूरला आल्यावर सांगितले की "अरे ती पाणी पिणारी धृष्टपुष्ट व्यक्ती म्हणजे प्रत्यक्ष शंकर महाराज होते. त्यांचे दर्शन तुला झाले पण ती दिव्य शक्ति तू सहन करू शकला नाही."

"मी नागपूरला जाताच मला माझी नोकरी गेल्याचे कळले. मी फार व्यथित झालो. पण प.पू. बापुराव महाराज आणि प.पू. श्री शंकर महाराज यांच्या कृपेने मला त्याहीपेक्षा चांगली नोकरी मिळाली आणि केवळ सद्गुरुकृपेनेच मी आज सुखा समाधानाने जीवन व्यतीत करीत आहे."

अभिमान याने सूरदासांना विचारले "सूरदासजी, पू. बापुरावांच्या प्रत्येक शिष्याला अमरावती यात्रेत अनुभव मिळाला काय? यावर स्पष्टीकरण द्यावे."

सूरदास म्हणाले "नारायण हिवसे हे पू. बापुराव महाराजांवर नितांत श्रद्धा ठेवणारे शिष्य होते. स्वभाव सरळ, साधा भोळा, हेवा मत्सराच्या दूर आणि निगर्वी होते. त्यांना सत्संग आवडत होता. पू. महाराजांच्या बैठकीचा आनंद घेतांना त्यांना स्वर्गसुखाचा अनुभव होत असे. सद्गुरु काय सांगतात, काय बोलतात याकडे त्यांचे बारकाईने लक्ष राहत असे. त्यांनी सांगितलेल्या अनुभवामधे सांगितले आहेच की शिष्याच्या योग्यतेप्रमाणे संत आणि सद्गुरु अनुभव देतात. पू. शंकर महाराजांचे रात्री ३ वाजता दर्शन त्यांना झाले. ते पू. बापुराव महाराज यांच्या कृपेमुळे. नारायण हिवसेची पात्रता फार मोठी होती. इतर शिष्यांना या संत सहवासाचा आनंद मिळाला, ही सुद्धा त्या हजर शिष्यांची पात्रता होती. ते सर्व शिष्य ही भाग्यवान आहेत. इतर शिष्यांना अनुभव असेलही पण तो त्यांनी प्रकट न केल्यामुळे आपल्याला त्या अनुभवांची माहिती नाही. पू. बापुराव महाराजांच्या यात्रेची दुसरी कथा अशी आहे "-

पू. बापुराव महाराजांना बाळासाहेब उन्हेकर, डी.वाय.एस.पी. यांनी परभणीला शिष्यांसह येण्याचे निमंत्रण दिले. पू. महाराज सहकुटुंब शिष्यमंडळीसह कारने परभणीसाठी निघाले. अमरावतीला पहिला मुक्काम केला. तेथे निरोप आला की पू. बापुराव महाराज धानोरकरांची तब्येत खूपच खराब झाली आहे. त्यांना नागपूरच्या मेयो हॉस्पिटलमध्ये दाखल केले होते. हा निरोप कळताच पू. बापुराव महाराज खातखेडकरांनी परभणी यात्रा रद्द केली आणि सर्व मंडळी नागपूरला परतली. पू. बापुराव धानोरकर व पू. बापुराव महाराज खातखेडकरांचे स्नेहसंबंध आणि प्रेम अतूट होते. म्हणून सर्व मंडळी नागपूरला आल्याबरोबर मेयो हॉस्पिटलला पू. धानोरकर महाराजांची तब्येत बघण्यासाठी आणि दर्शनासाठी गेली. त्यावेळी पू. धानोरकर महाराजांच्या नाकातून नळिका लावली होती. त्यांना ऑक्सीजनवर ठेवले होते. त्यांची तब्येत क्षीण झाली होती. पू. बापुराव महाराज खातखेडकर बुधवारी मेयो हॉस्पिटलमध्ये पोहोचले. पू. धानोरकर महाराजांना त्यावेळी अत्यानंद झाला. त्यांनी नळ्या काढायला सांगितल्या आणि पू. बापुराव महाराज आणि पू. मायबाईंना नमस्कार केला. तेथील डॉक्टरांना आश्चर्य वाटले. पू. धानोरकर महाराजांनी नारायण स्तोत्र म्हणायला सुरवात केली. पू. बापुराव महाराजांनी हनुमान चालीसा स्तोत्र म्हटले. दोघा संतांच्या दृष्टादृष्टीत प्रेम आणि आनंद दिसून येत होता. त्यांनी एकमेकांना वंदन केले. पू. धानोरकर महाराज पू. बापुराव महाराज खातखेडकरांना म्हणाले "महाराज, पूर्ण कृपा असू द्यावी." पू. बापुराव महाराज खातखेडकर म्हणाले "अशीच कृपा आम्हावर पण असावी." पू. धानोरकर महाराजांनी पू. बापुराव महाराजांना विचारले "उद्या कोणता दिवस आहे?" पू. बापुराव महाराज म्हणाले "उद्या गुरुवार आहे. उत्तम दिवस आहे." पू. धानोरकर महाराज म्हणाले "मला हा दिवस योग्य वाटतो."

दुसरे दिवशी गुरुवारी सकाळीच पू. बापुराव महाराज खातखेडकर शिष्यांसह मेयो हॉस्पिटलमध्ये गेले. त्यांनी पू. धानोरकर महाराजांना अंगारा लावला. आदल्यादिवसाप्रमाणेच त्या दोन संतांच्या भेटी झाल्या व निरोप घेऊन पू. बापुराव महाराज घरी जाण्यास निघाले. पू. धानोरकर महाराजांची प्राणज्योत ब्रह्मलोकात विलीन झाली.

पू. बापुराव महाराज म्हणाले "बापुराव धानोरकरांसारखा वैष्णव भक्त जगात विरळाच असतो. ते सद्गुरुनिष्ठ उच्चकोटीचे अधिकारी भक्त होते आणि श्रेष्ठ संत होते. अशा संतांची संगती मिळणे हे दुर्लभच आहे."

सूरदास म्हणाले "पू. बापुरावांच्या पोथीत नारद सूक्त सांगितले आहे. "महत् संगस्तु दुर्लभो अगम्यो अमोऽघश्च ॥" पूर्व पुण्याई, या जन्मीचे सदाचरण व पवित्र अंतःकरणाने आणि सद्गुरुकृपेने संतसंगती व त्यांच्या सहवासाबरोबर अनुभव मिळतो.'

सूरदास म्हणाले "भक्तीच्या बैठकीला सत्संगाची जोड बळकटी देते. ही भक्ति भक्तांमध्ये त्याच्या आयुष्यात केव्हाही घडो ती भगवंताला मान्य होऊन तो भगवंतरूप होतो. ही भक्ति प्रज्वलित होणे आवश्यक आहे. जसे दीपाने दीप पेटविले की सर्वत्र प्रकाश पसरतो आणि त्या प्रकाशाचे आपण विघटन करून सांगू शकत नाही की हा प्रकाश पहिल्या दीपाचा आहे की नंतर पेटलेल्या दीपाचा आहे. तसेच भगवंताला सर्वस्व समर्पण करून भजणारा तो केव्हाही भक्ति सुरू करो तो भगवंतरूप होतोच.

"जैसे दीपे दीपु लाविजे । तेथचि आदिलु कोण हे नेणिजे ।

तैसे सर्वस्वे मज भजिजे । तो मी चि होऊन ठाके ।"

सूरदास म्हणाले "हे संत परमार्थाची गोडी आणि भक्ति शिष्यांमध्ये वरील उदाहरणाप्रमाणे वाढवितात आणि त्यांचे पारमार्थिक कल्याण करतात. संतांचिये द्वारी, उभा क्षणभरी, तेणे मुक्ती चारी, साधियेल्या। हरिमुखे म्हणा हरि मुखे म्हणा, पुण्याची गणना कोण करी ॥"

सूरदासांनी पू. कृष्णदास उर्फ कृष्णानंद सरस्वती उपाख्य अरविंद आगाशे यांचे हे भजन म्हटले -

संतांचिये द्वारी कशाची न वाण, परि हवी जाण मागायाची ॥

संत भेट झाली संसार इच्छिला, व्यर्थ व्यर्थ गेला जन्म त्याचा ॥

संतांच्या भेटीत संतभाव मनी, यावा उफाळूनी मागणे हीत ॥

मूढ कृष्णदास देई अशी मती, संतपदी रती मागणे मागेन ॥

पू. बापुराव महाराजांचे पुनः परभणीला बाळासाहेब उन्हेकरांकडे जाणे ठरले. त्या अगोदरची घटना सूरदासांनी सांगितली -

पू. बापुराव महाराजांचा मुक्काम अण्णासाहेब थेरगांवकरांकडे रामदासपेठ नागपूर येथे सहकुटुंब शिष्यगणासह होता. बैठकीत अनेक विषयांवर चर्चा चालू होती. शिष्यगण आनंदात होते. अचानक पू. बापुराव महाराज पहाटे शिव्या देऊ लागले. सर्व भक्त मंडळी अचंबित झाली. पू. बापुराव महाराज अचानक शिव्या कां देत आहेत? कां त्यांच्या शरीराला झटके देत आहेत व कां अस्वस्थ झाले? हे कळेना. थोड्यावेळाने पू. बापुराव त्या अवस्थेतून बाहेर आल्यावर अण्णासाहेब आणि विनायक थेरगांवकरांनी पू. महाराजांना शिव्या देण्याचे कारण विचारले. तेव्हा पू. बापुराव महाराज म्हणाले "तो इंस्पेक्टर मेला असता. त्याला बाबासाहेबांनी वाचविले. पोर उपद्व्याप करतात मग बाबासाहेबांना धावून जावे लागते. बाबासाहेबांनी बजरंगबलीला उन्हेकरांच्या संकटहरणार्थ पाठविले. ते म्हणाले 'समर्थांचिया सेवका वक्र पाहे, असा सर्व भूमंडळी कोण आहे । जयाची लीला वर्णिती लोक तीन्ही, नुपेक्षी कदा रामदासाभिमानि ॥'

तरी शिष्यांना तेव्हा या गोष्टीचा उलगडा होईना की कोणा शिष्याकडे पू. बापुराव महाराजांना सूक्ष्मदृष्टीने पोहोचावे लागले. थोड्याच तासांनी सकाळी अण्णा थेरगांवकरांकडे पू. बापुराव महाराजांसाठी तार

॥ श्रीराम जय राम जय जय राम॥श्रीराम जय राम जय जय राम॥ श्रीराम जय राम जय जय राम ॥

(टेलीग्राम) आली की बाळासाहेब उन्हेकरांचे प्राण पू. बापुरावांनी वाचविले. पुढे उन्हेकरांनी सविस्तर माहिती दिली की रायगढला झूटीवर असतांना ते सहकाऱ्यांसह बंदोबस्त करायला निघाले. बरोबर मोटर सायकलवर हवालदार होता. दुसऱ्या मोटरसायकलवर फौजदार शिपायासह होता. अचानक बाळासाहेब उन्हेकरांच्या मोटरसायकलचा वेग आपोआप वाढला. तो असा कां वाढला हे बाळासाहेबांना कळले. त्यांना असा भास झाला की मोटरसायकल कोणी जोराने ढकलून वेग वाढवितो आहे. अशा परिस्थितीत ते पोलीस ठाण्यात घामाधूम होऊन पोहोचले. तेव्हा शिपाई मागाहून धावत पोलीस ठाण्यात येऊन बाळासाहेब उन्हेकरांना सांगू लागला की फौजदाराला गुंडांनी मारले आणि तो मेला. ते गुंड बाळासाहेब उन्हेकरांना पण मारणार होते. ते सद्गुरुदयेनेच वाचले. तेव्हा शिष्य मंडळींना तारेनी मिळालेल्या बातमीचा उलगडा झाला. या आधीच्या बाळासाहेब उन्हेकरांवर पू. बापुरावांनी केलेल्या कृपेच्या कथा आधी सांगितलेल्या आहेत. संकटाच्या वेळी देवासारखे सद्गुरु संकटहरणासाठी शिष्याच्या रक्षणार्थ धावत येतात याचा हा बाळासाहेबांचा प्रत्यक्ष अनुभव आहे. बाळासाहेब म्हणत "पूर्व सुकृते थोर केली । ऐसी मायबाप लाभली ॥"

वरील प्रसंगाच्यावेळी अण्णासाहेब थेरगांवकरांकडे रामभाऊ कावडकरांनी लिहिलेल्या पू. निकालस महाराजांच्या पोथीचे पू. बापुराव महाराजांसमोर छपाईपूर्व वाचन चालू होते. पू. बापुराव महाराजांचे आशीर्वाद घेऊन रामभाऊ कावडकरांनी पू. निकालस महाराज चरित्र पोथीचे लिखाण काम सुरू केले म्हणून ती पोथी रामभाऊ कावडकरांनी पू. बापुराव महाराजांना वाचून दाखविली. ब्रह्ममुहूर्तावर पोथी वाचन संपले. आरती आणि पू. निकालस महाराजांना प्रसाद अर्पण करून प्रसाद वाटप झाला. त्यावेळीच पोस्टमन बाळासाहेब उन्हेकरांची तार घेऊन थेरगांवकरांकडे आला.

बाळासाहेब उन्हेकरांच्या कुळात गणपती हे उपास्यदेव उजव्यासोंडेचा आहे. त्यामुळे त्याचे पूजन अर्चन कडक सोवळ्यात असते. घरातील सवाष्ण बाईने भाद्रपद मासातील गणेश नवरात्रात स्थापनेसाठी मातीचा उजव्या सोंडेचा गणपती स्वहस्ते तयार करून त्याची दहा दिवस पूजा असते. रोज अकरा ब्राह्मणाकडून गणपति अथर्वशीर्षाचे सहस्रावर्तन असते. तसेच एक हजार एक मोदकाचा नैवेद्य असतो. सर्व उन्हेकरांची गणपतीवर श्रद्धा आहे. बाळासाहेबांना खंत होती की त्यांचेकडून गणपतीपूजन, आवर्तन आणि सेवा घडत नाही. भक्ताने शुद्ध संकल्प मनात आणला तर सद्गुरु संकल्प आणि मनोकामना पूर्ण करवून घेतात. ते शिष्यांचा हट्ट सुद्धा पुरवितात. हा तर मायबापाचा स्वभावच आहे.

"जैसा स्वभावो मायबापाचा । अपत्य बोले जरी बोबडी वाचा ।

तरी अधिकचि तयाचा । संतोष आर्थी ॥"

बाळासाहेब उन्हेकर हे रोज एकवीस गणपति अथर्वशीर्षाचे आवर्तन व मंत्र जागर करायचे. पण पोलीस खात्याच्या कर्तव्यामुळे नियमित उपासना त्यांच्याकडून होत नव्हती. त्यांनी पू. बापुराव महाराजांना खंत सांगितली. पू. महाराजांनी सांगितले की एक महंत त्यांच्याकडे येतील आणि काय करायचे ते सांगतील. बाळासाहेबांना पू. महाराजांच्या म्हणण्याचे स्पष्टीकरण कळले नाही. कोण, कुठले महंत येणार वगैरे. उन्हेकर परत घरी गेल्यावर एक दिवस ते पूजा करतांना एक भगवी कफनी घातलेले साधु पुरुष घरी आले. तो मंगळवारचा दिवस होता. नांदेडजवळच्या मठाचे ते महंत होते आणि ते उन्हेकरांना ओळखत

॥ श्रीराम जय राम जय जय राम॥श्रीराम जय राम जय जय राम॥ श्रीराम जय राम जय जय राम ॥

होते. ते स्वतः गणेश भक्त होते. घरी आल्यावर ते 'ॐ गं गणपतये नमः' हा मंत्र म्हणू लागले. उन्हेकरांनी पू. बापुराव महाराजांची पूजेतून उठण्याबद्दल क्षमा मागून महंतांना नमस्कार करून बसविले. पत्नी गीताबाईसह बाळासाहेब उन्हेकरांनी महंतांची पूजा केली आणि नमस्कार केला. स्वामींनी तत्परतेने उठून देवघरात येऊन स्तब्ध उभे राहून वंदन केले. त्यानंतर महंत म्हणाले "उन्हेकर, तुमच्या घरात साक्षात गोपाळकृष्णाचा वास आहे.सर्वत्र चैतन्य भरले आहे." ते म्हणाले "आम्ही पू. बापुराव महाराजांना ओळखतो. त्यांचे आमचे सांकेतिक बोलणे होत असते." पू. महाराजांच्या फोटोकडे बघत म्हणाले "हे साक्षात कृष्ण आहेत. तुमची काय इच्छा आहे?"

बाळासाहेब उन्हेकर म्हणाले "माझ्याकडून गणपतीची सेवा नियमित होत नाही. त्याची खंत आहे."

महंत म्हणाले "बरं ! होईल सेवा. मी सांगतो त्याप्रमाणे करा."

त्यांनी पिशवीतून रुईची मुळी काढली आणि त्याला गणपतीचा आकार दिला. शेंदूर मागून शेंदूराचा लेप त्या गणपतीला लावला. त्या मूर्तीला अथर्वशीर्षाचा अभिषेक करून चांदीच्या वाटीत ठेवले. महंतांनी सांगितले"दर चतुर्थीला या मूर्तीला अभिषेक करा. रोज तीन आवर्तन म्हणून तीन दुर्वा वहा. नाही जमले तर हळद कुंकू आणि तीन दुर्वा वहा. ही सेवा चालू राहू द्या. तुमच्या सद्गुरुमुळेच आम्ही येथे आलो." याप्रमाणे पू. बापुराव महाराजांची खूण महंतांनी पटवून दिली. सद्गुरुने गणपतीसेवेचा संकल्प आणि मनोरथ पूर्ण केले. बाळासाहेब उन्हेकर जेव्हा तीन दुर्वा गणपतीला वाहत तेव्हा ते एक दुर्वा पू. बापुराव महाराजांच्या पादुकेला वहायचे. बाळासाहेबांना मूल नसल्यामुळे हा चांदीच्या वाटीत ठेवलेला गणपती त्यांचे पुतणे आशुतोष उर्फ दादासाहेब उन्हेकरांकडे इंकम टॅक्स कॉलनी राणाप्रतापनगर नागपूर येथे त्यांच्या देवघरात पूजेत आहे. वरील कथा आशुतोष उन्हेकरांनी सांगितली. हा गणपती आता चांदीच्या वाटीत पूर्ण चिकटून बसला आहे.

पू. बापुराव महाराज काही दिवसानंतर बाळासाहेब उन्हेकरांकडे परभणीला सहकुटुंब शिष्यासह गेले. तेव्हा भैयाजी वाचासुंदर, भाऊसाहेब कोयाळ, आबासाहेब सोनकांचे भाऊ, बाबासाहेब मोहरीर, वडस्कर वकील, महात्माजी उर्फ ना.रा.जोशी, नारायण हिवसे, भाऊ वाराणशीवार, विनायक थेरगांवकर ही शिष्य मंडळी बरोबर होती. या यात्रेत सर्व मंडळी पू. बापुराव महाराजांच्या आणि त्यांच्या शिष्यांच्या आठवणींना उजाळा देत भक्तिरसाचा आनंद घेत होती. भैयाजी वाचासुंदर यांनी श्री गुरुचरित्राचा सप्ताह बाळासाहेब उन्हेकरांकडे केला. बरोबर ब्रह्मपुरीचे नानासाहेब जोशी, दादा खराबे यांची कार होती. अण्णासाहेब थेरगांवकर, आबासाहेब सोनक हे कुटुंब बरोबर यात्रेत होते. या यात्रेत सर्वांनी ज्योतिर्लिंग बैजनाथचे दर्शन परळीला घेतले. परळी बैजनाथच्या महादेवाचे महात्म्य या श्लोकात आहे -

पूर्वोत्तरे प्रज्वलिकनिधाने, सदावसंथम गिरिजासमेथम् ।

सुरसुराधिप पादपदं श्री वैद्यनाथं नमामि ॥

वैद्यभ्यं पूजितं सत्यं लिङ्गमेतत् पुरातनम् ।

वैद्यनाथमिति प्रख्यातं सर्वकम् प्रदायकम् ॥

श्री वैद्यनाथं नाम्नातल्लिङ्गं भव मुखेत् प्रसिद्धम् ।

त्रिषुलोकेषुः भुक्तिमुक्ति प्रदंसताम् ॥

ज्योतिर्लिङ्गमिदं श्रेष्ठं दर्शनात् पूजनादपि ।

सर्व पापहरं दिव्यं भुक्तिवर्धनमुत्तमम् ॥

॥ श्रीराम जय राम जय जय राम॥श्रीराम जय राम जय जय राम॥ श्रीराम जय राम जय जय राम ॥

मानुष दुर्लभं परान्य वैद्यं यस्य दर्शनम् ।
न करोति नरोयस्तु जन्म निरर्धकम् ॥

श्री आबासाहेब सोनक आणि ताराबाई सोनक यांनी त्यांच्या अमरावती जवळील नेरपिंगळीच्या देवीला पू. बापुराव महाराजांना येण्याची विनंती केली. ह. भ. प. महाराष्ट्र कीर्तनकेसरी कीर्तनकार व पू. बाबासाहेब महाराजांचे जावई पू. भाऊसाहेब शेवाळकर यांनी पू. बापुराव महाराजांना सद्गुरु पू. बाबासाहेब महाराज गढीकर यांचे समाधीस्थान व वास्तव्य स्थान पळसोद आणि एलिचपूरला यावे अशी विनंती केली होतीच. पू. महाराजांचे कुटुंब आणि काही शिष्यांसह एक जीप दादा खराबेची आणि नाना जोशी यांच्या कार ने यात्रेला निघण्याची व्यवस्था झाली. पू. बापुराव महाराज अमरावतीला आले आणि नेरपिंगळी यात्रा पूर्ण झाली. श्री बाळासाहेब जोशी, प्रभाताई जोशींकडे मुक्काम व गुरु पूजन झाले. ते श्रीमंत होते पू. महाराज व पू. मायबाईंना चांदीचे ताट, वाटी, तांब्या, पेला आणि चौरंग रांगोळीने सजवून भोजन दिले. शिष्यांसह पू. महाराजांची राहण्याची व्यवस्था केली. श्री बाळासाहेब आणि प्रभाताईंनी पू. बापुराव महाराजांचा गुरुमंत्र घेतला.

श्रीमती ताराबाई सोनक यांचे माहेर जोशी, सिव्हिल सर्जन सावदेकर, गणोरकर, डी वाय एस पी निमोणकरां यांच्याकडे पू. बापुराव महाराज व भक्त मंडळींना जेवण व चहा फराळाचे आमंत्रण होते. ते कार्यक्रम झाले. यात्रेत शिष्य मंडळी आनंदात होती. दुसऱ्या दिवशी पळसोद आणि एलिचपूरला निघण्याची तयारी होती. कार बरोबर निमोणकरांनी पोलीस व्हॅन आणि पोलीस ताफा नेण्याचे ठरविले.

पू. बापुराव महाराज यांना रात्री हगवणीचा त्रास सुरू झाला. रात्र उलटली. सर्व शिष्य मंडळी चिंतेत होती की पुढील प्रवास कसा होईल. सकाळी पोलीस ताफा घेऊन निमोणकर पू. महाराजांना घ्यायला आले. पू. महाराजांची तब्येत खराब आहे म्हटल्यावर निमोणकरांनी पण सांगितले की प्रवास करायला नको. पू. बापुराव महाराज सर्वांना म्हणाले “पू. बाबासाहेब महाराजांनी त्यांना आज्ञा केली आहे की ते पू. बापुराव महाराजांकडेच नागपूरला आहेत. त्यामुळे पळसोद आणि एलिचपूरला येण्याची आवश्यकता नाही. म्हणून येथूनच आपण पुढचा प्रवास रद्द करून नागपूरला जाऊ.”

पू.. बाबासाहेब महाराजांची आज्ञा व पू. बापुराव महाराजांच्या निर्णयामुळे काही शिष्य हिरमुसले पण सर्वांनीच पू. बापुराव महाराजांचे स्थान पू. बाबासाहेबांचेच स्थान आहे हे मानून व आज्ञा मानून सर्व नागपूरला परतले.

पू. भाऊसाहेब शेवाळकरांची इच्छा होती की त्यांचे सासरे आणि सद्गुरु पू. बाबासाहेबांचे पोथीरूपात चरित्र प्रसिद्ध व्हावे. या इच्छेला मूर्तरूप येत नव्हते. पू. शेवाळकर महाराजांची जेव्हा जेव्हा पू. बापुराव महाराजांची भेट होत असे तेव्हा ते पू. बापुराव महाराजांना इच्छा व्यक्त करीत होते. तसेच एलिचपूरच्या पू. बाबासाहेब महाराजांच्या वाड्याची भिंत पडली होती ती बांधावी आणि त्यांचे मंदिर बांधावे असे वाटे. पू. बापुराव महाराज म्हणाले “पू. बाबासाहेबांनी त्यांचे समाधिस्थान पळसोदला बांधू दिले नाही. त्यांना स्वतःचे महत्व वाढावे असे वाटत नव्हते. सर्वांनी कृष्णभक्ति करावी, ग्रंथ वाचन

॥ श्रीराम जय राम जय जय राम॥श्रीराम जय राम जय जय राम॥ श्रीराम जय राम जय जय राम ॥

करावे, नाम-जप करावा, सद्गुरु आज्ञा पाळावी हाच जीवन कल्याण करण्याचा मार्ग आहे. असा ते उपदेश देत. पू. बाबासाहेबांच्या मनांत आल्याशिवाय आणि आज्ञा दिल्याशिवाय तुमची इच्छा पूर्ण होऊ शकत नाही. आम्हाला पण त्यांच्या आज्ञेने पळसोद, एलिचपुरला न येता अमरावतीवरून नागपूरला परतावे लागले."

पू. भाऊसाहेब उर्फ बाळकृष्ण काशीनाथ शेवाळकर

पू. भाऊसाहेब शेवाळकर म्हणाले "बापुराव, मी वाड्याची भिंत तीन वेळा बांधण्याचा प्रयत्न केला. पण ती मी काही न काही कारणांनी बांधू शकलो नाही. मंदिर बांधणे तर दूर. तसेच चरित्र लेखनाची प्रेरणा पू. बाबासाहेबांनी कोणालातरी द्यावी. मला वाटते की पू. बाबासाहेबांचे तुम्ही लाडके शिष्य आहात. आपण अधिकारी आहात. आमच्यासाठी आपण पू. बाबासाहेबांचरणी हट्ट केला तर आमची विनंती रुजू होईल. तेव्हा मी आपणास साष्टांग दण्डवत घालून विनंती करतो की पू. बाबासाहेबांकडे आमच्या इच्छेची रुजुवात करावी. आपणच पू. बाबासाहेबांकडून परवानगी मिळवू शकता. आज इतर कोणत्याही शिष्याजवळ त्यांचे मन वळवून परवानगी मिळविण्याचा अधिकार आणि ताकद नाही."

॥ श्रीराम जय राम जय जय राम॥श्रीराम जय राम जय जय राम॥ श्रीराम जय राम जय जय राम ॥

पू. बापुराव महाराजांचे मन द्रवले. आपल्या गुरुची महतीच तर या मागणी मधे आहे. त्यांनाही वाटले की पू. बाबासाहेबांची पोथी व्हावी. पू. बाबासाहेबांचे मंदिर एलिचपुरला व्हावे आणि पू. शेवाळकर यांचा संकल्प पूर्ण व्हावा. पू. बापुराव महाराजांनी पू. बाबासाहेबांना प्रार्थना केली. थोड्यावेळाने पू. बापुराव महाराज पू. शेवाळकर महाराजांना म्हणाले "भाऊसाहेब, पू. बाबासाहेब करुणावत्सल आहेत. त्यांनी तुम्हांस आज्ञा दिली आहे. तुमचे मनोरथ पूर्ण होतील. तेव्हा तुम्ही कामाला लागावे. आता कुठलीही शंका बाळगू नका."

पू. भाऊसाहेबांच्या चेहऱ्यावर आनंदाने स्मितहास्याची मुद्रा आली आणि डोळे पाणावले. पू. बापुराव महाराजांच्या चरणावर मस्तक ठेवून भाऊसाहेब म्हणाले "या पुढे सर्व कार्य तुम्ही करवून घ्या. मी सेवाभावाने कामाला लागतो. आपण हे शुभ कार्य माझ्याकडून करवून घ्या. आशीर्वाद आणि लक्ष असू द्या."

पू. बापुराव महाराजांनी हास्यवदनाने पू. भाऊसाहेबांना आलिंगन दिले.

पू. भाऊसाहेब शेवाळकर त्यांनी हाती घेतलेल्या कामाची माहिती स्वतः नागपूरला येऊन पू. बापुराव महाराजांना अधून मधून देत असत.

अमरावतीच्या प्रभाताई जोशी यांना कुत्रा चावला. लोकांनी त्यांना सल्ला दिला की दवाखान्यात जा. डॉक्टरचा सल्ला घ्या. कुत्रा सात दिवसांत मेला नाही तर ठीक, नाहीतर चावलेल्या माणसाचे जीवन धोक्यात येऊ शकते. प्रभाताईची पू. बापुराव महाराजांवर नितांत श्रद्धा होती. त्यांनी फक्त पू. बापुराव महाराजांचे स्मरण चालू ठेवले आणि पू. बापुराव महाराजांची विभूती रोज जखमेला लावीत होत्या. चावणारा कुत्रा तीन दिवसांत मेला. तरी प्रभाताई यांनी पू. बापुराव महाराजांवर विश्वास ठेवला. सर्व भार सद्गुरुवर त्यांनी सोपविला. त्या म्हणाल्या की त्यांच्यावरील आलेल्या संकटातून पू. बापुराव महाराजांनी वाचविले. जसे 'विष का प्याला राजाजी ने भेजा, पीवत मीरा हांसी रे । पग घुंघरु बांध मीरा नाची रे ॥'

त्यांनी पू. बापुराव महाराजांच्या जपाचा नाद बांधून घेतला आणि नादातून नादात राहून सर्व संकटांना विसरून सद्गुरु स्मरणात त्या हरवून गेल्या.

सूरदास म्हणाले "वरील गोष्ट दिसायला समजायला टिपूशही आहे असे तिन्हाईताला वाटू शकते. ज्यावर असा प्रसंग येतो त्याची श्रद्धा व कसोटीची परीक्षा अशा वेळी असते. सद्गुरु संकटहरण करतात व भक्तिची पायरी वर चढवितात. अशा बळकट मनोधारणा असणारी भक्त प्रभाताई होत्या."

अण्णासाहेब खातखेडकरांची बालाघाटवरून पुन्हा छिंदवाड्याला बदली झाली आणि ते शिरपूरकर यांच्या घरात भाड्याने रहायला गेले. प्रमिला वहिनी एप्रिल १९५७ ला नागपूरला बाळंतपणासाठी आल्या. २२ जून १९५७ला नागपूरला महाल सूतिकागृहात त्या बाळंत होऊन चंद्रशेखर मुलगा झाला. त्याचे बारसे जानेफळकरांच्या वाड्यातील घरी झाले. काही दिवसांनी प्रमिला वहिनी, वासुदेव आणि चंद्रशेखर अण्णासाहेब खातखेडकरांबरोबर छिंदवाड्याला गेले. १९५९ साली अण्णासाहेबांची बदली पुन्हा बालाघाटला

झाली. पू. बापुराव महाराज आणि पू. मायबाई अण्णासाहेब ज्या गावाला नोकरीला होते तेथे जाऊन आले. ते छिंदवाड्याला गेले नाही.

आप्पासाहेब देशपांडे आणि कमलाबाई देशपांडेकडे चिटणीसपुन्यात पू. बापुराव महाराज पत्तरकिनेच्या वाड्यात आणि पिंगळे कडे राहत असतांना रोज सकाळी आंधोळीसाठी जात, पूजा करीत असत. अनेक लोकांना त्यांच्याकडे पू. बापुराव महाराजांनी मंत्र दिला हे सांगितले आहेच. असे सूरदास म्हणाले. कमलाबाईंना पुढील गोष्टी आठवतात.

एकदा पू. बापुराव महाराज व पू. मायबाई चार पाच लोकांबरोबर त्यांच्या घरी आले. तेव्हा पू. मायबाईंनी सर्वांसाठी स्वयंपाक केला. त्या दिवसाच्या जेवणाची चव विसरता येत नाही.

पू. बापुराव महाराज व पू. मायबाई ब्रह्मपुरीला नानासाहेब जोशीकडे गेले तेव्हा कमळाबाईंच्या माहेरी देशमुखांकडे ते गेले होते. एकदा कमळाबाईंची तब्येत ठीक नसतांना डॉ. साल्पेकर एक दिवसाआड इंजेक्शन द्यायचे. चौथ्या इंजेक्शनच्या वेळेस इंजेक्शन दिल्यावर थोड्यावेळाने त्यांचे संपूर्ण शरीर लाल झाले. शरीर सुजले आणि नखे काळी निळी झाली. हळू हळू जीभ आत गेली. त्या या वेळी खूप घाबरल्या आणि हाताने जीभ पकडून ठेवली. तरीही त्यांचा त्रास वाढू लागला. वेदना असह्य झाल्या. त्यांनी जोराने पू. बापुराव महाराजांचा धावा सुरु केला. घरच्या लोकांनी डॉ. साल्पेकरांना बोलावून आणले. डॉक्टरांनी लगेच इंजेक्शन देऊन औषधोपचार सुरु केले. ते दोन तास कमळाबाईंच्या जवळ बसून होते. ते ही घाबरले आणि अस्वस्थ झाले. हा प्रसंग घडत असतांना पू. बापुराव महाराज आपल्या घरी अस्वस्थ होऊन फेऱ्या मारू लागले आणि शिव्या देणे सुरु केले. अधून मधून कमळाबाई कमळाबाई म्हणत होते. त्यावेळेस वसंतराव घाटे पू. बापुराव महाराजांकडे आले होते. पू. बापुराव महाराज वसंतराव घाटे यांना म्हणाले "वसंता, रामदासपेठला चल. तिकडे कमळाबाईला त्रास होत आहे." वसंतरावांनी रिक्षा आणली आणि दोघेही कमळाबाईंकडे आले. त्यावेळी कमळाबाईंनी त्यांच्या दिराला सांगितले की लगेच पू. बापुराव महाराजांकडे जाऊन पू. महाराजांना घेऊन या. असे म्हणताच पू. बापुराव महाराज कमळाबाईंच्या दारात उभे होते. ते कमळाबाईला म्हणाले "बाई, काय आहे हे. किती दुःख सहन करतेस?" पू. बापुरावांनी कमळाबाईला विभूती लावली. सामूहिक रामरक्षा सर्वांनी म्हटली व श्रीराम जय राम जय जय राम ची माळ जपली. नंतर पू. मायबाईंनी सुद्धा पू. बापुराव महाराजांची घरी झालेली अवस्था व जिव्हाळा सांगितला. म्हणून ते धीर देण्यासाठी भक्ताकडे धावले आणि संकटातून वाचविले. निरोपाची त्यांनी वाट बघितली नाही.

कमळाबाई म्हणाल्या की पू. बापुरावांच्या चमत्काराबद्दल कोणी बैठकीत बोलू लागला की पू. बापुराव थट्टा मस्करी करून त्या गोष्टी उडवून लावीत आणि सर्वांचे लक्ष थट्टा मस्करीकडे वळवीत असत. त्यामुळेच ते त्यांच्यावर आलेल्या संकटाच्या गोष्टी आणि साहेबांच्या गोष्टी वारंवार सांगत असत.

विवेक सूरदासांना म्हणाला "सूरदास, पू. बापुराव महाराज अंतर्ज्ञानाने शिष्याकडे लक्ष ठेवीत असत. ते श्रीकृष्णासारखे भक्तासाठी धाव घेत होते. ते निगर्वी असल्यामुळे त्यांच्या चमत्काराबद्दल

शिष्यांना बोलू न देता पू. बाबासाहेब महाराजांची त्यांच्यावर कशी कृपा होती याकडेच सर्वांचे लक्ष वेधीत असत. असे दिसते."

सूरदास म्हणाले "हेच खऱ्या संताचे गुण आहेत. कोणी शिष्य त्यांचे चमत्कार व अधिकाराबद्दल शिष्यांमधे बोलू लागला की ते म्हणत "ऐ डेंगाड्या, पोमाडेंगी कायले करतो?" म्हणजे अरे माणसा, ती गोष्ट अतिशयोक्तीकरून तू कशाला गर्वाने सांगतो? याचा काही उपयोग नाही. असे होते प्रसिद्धीपराङ्गमुख पू. बापुराव महाराज. त्यांनी केलेल्या चमत्काराबद्दल आणि अधिकाराबद्दल चर्चा त्यांना आवडत नसे. त्या ऐवजी घोट्या करा असे शिष्यांना सांगत."

चित्तरंजन ने सूरदासांना पू. बापुराव महाराजांचा अधिकार किती मोठा होता हे सांगण्याची विनंती केली.

सूरदास म्हणाले - दादा उर्फ मुकुंदराव देशपांडे आणि विमलताई देशपांडे हे झेंडा चौक महाल नागपूरमधे तुकारामपंत धुमाळ यांच्या घरी भाड्याने राहत होते. त्या घरी एक औदुंबराचे झाड होते. घरमालकाने त्या झाडाखाली बरीच गुरुचरित्राची पारायणे केली होती. बाजूला अंभोरकर कुटुंब व आजी राहत होते. मुकुंदरावांना आशा उर्फ बेबी, प्रतिभा या मुली आणि दीपक हा मुलगा होता. सुनीता (आशा) कावळेकडे दिली होती. प्रतिभा ही देवघरेकडे दिली होती. आशा इंटरमध्ये शिकत होती. तेव्हा ती माडीवर अभ्यास करायची. मुकुंदराव हे गुरुचरित्राचे पारायण करायचे. ते पूजा आटोपल्यावर औदुंबराला अर्घ्य द्यायला जायचे. एकदा आशा रात्री एक वाजता अभ्यास करतांना बाथरूमला जाण्यासाठी माडीवरून खाली उतरली. जिन्यावरून खाली आल्यावर एक झोपाळा होता. त्यावर अंभोरकर आजी बरेचदा झोका घेत असत. आशाला त्यादिवशी रात्री झोका चालू होता म्हणून आजी बसल्या आहेत असे वाटले. औदुंबराच्या झाडावर तिला ट्यूबचा मोठा प्रकाश पडला आहे असे दिसले. म्हणून जिना उतरतांना आशा म्हणाली "आजी, बघा झाडावर किती सुंदर प्रकाश पडला आहे." तेवढ्यात तिने झोपाळ्याकडे बघितले तर झोका चालू होता आणि झोपाळ्यावर कोणीच बसले नव्हते. जिन्यावरून परत जातांना तिला उंबराखाली खूप मोठा जाळासारखा प्रकाश दिसला. आशा खूप घाबरली. तिने सर्वांना उठवून बघितलेली घटना सांगितली. काठ्या घेऊन सर्वजण खाली आले. सर्वांनी पाळणा हलतांना बघितला. दादा म्हणजे मुकुंदरावांनी पाळण्याला नमस्कार केला आणि पाळण्याला हात लावला. पाळणा हळू हळू थांबला. औदुंबराच्या झाडाखाली मुकुंदरावकडची वाटी, अंभोरकरांकडील ताटली व एकाकडची आचमनपळी दिसली. हे कसे झाले ते कोणालाही कळले नाही. झोपाळा रात्री रोज हलायचा. त्यामुळे सर्वांना वाड्यात भीती बसली होती.

मुकुंदराव औदुंबराला अर्घ्य द्यायला सकाळी ५॥ वाजता जात होते. त्यांना एका वाटीत किसमिसचा प्रसाद आढळला. एकदा विमलताई स्नान करून औदुंबराला नमस्कार करीत असतांना त्यांच्या बाजूला काहीतरी टप टप पडण्याचा आवाज आला म्हणून बघितले तर तेथे गाय अदृश्य होती पण तिचे गोमय जमीनीवर सांडत होते. तेथे शेणाचा पोहटा मात्र तयार झाला. मुकुंदराव यांना डबीत घेवड्याच्या पादुका जास्वंदीच्या फुलाच्या परागाखाली औदुंबराच्या खाली मिळाल्या. डबी उघडल्याबरोबर त्या डबीत एक दिव्य प्रकाश पसरला. त्याने मुकुंदराव थोडावेळ मंत्रमुग्ध झाले. आजही त्या पादुका दीपक देशपांडे कडे पूजेत आहेत. विमलताई व मुकुंदराव यांनी ही गोष्ट पू. बापुराव महाराजांना सांगितली.

तेव्हा ते म्हणाले की आपल्या गुरुंच्या पादुका समजून नेमाने पादुकेची पूजा करीत जा. ते म्हणाले अजून काय काय घडते ते बघत रहा.

औदुंबराखाली रोज काजू, बदाम, पेरु, खडीसाखर, किसमिस, केळी, केशर वेलची मिश्रित सुधारस असे निरनिराळे प्रसाद यायचे. रोज सर्वजण प्रसादाची वाट बघायचे. कधी कापराचा जाळ दिसायचा. अंभोरकर आजी एक दिवस म्हणाल्या की घरमालकांच्या घरचा प्रसाद आला आहे. बघायला गेल्यावर तिथे काहीच नव्हते. असे अंभोरकर आजीला सांगितल्यावर त्या रागावल्या. त्यांनी पुन्हा बघायला सांगितले म्हणून बघितले तर तेथे पाट मांडलेले होते. पाटावर धुमाळांच्या घरच्या वाटीत बेलाची पाने होती. त्यावेळी औदुंबराजवळ कोणी गेले नव्हते. मग हे कोण करते आणि कसे घडते हे कळेना.

रोजच्या वरील गोष्टी विमलताई आणि मुकुंदराव पू. बापुराव महाराजांना सांगत होते. मुकुंदरावांनी पू. बापुराव महाराजांना सांगितले की वरील चमत्कार आणि रात्री झोपाळ्याच्या हलण्यामुळे मुलांच्या अभ्यासावर परिणाम झाला आहे. त्यावर पू. बापुराव ८-१० दिवस काही बोलले नाही. नंतर पू. बापुराव विमलताईकडे गेले. उभयतांनी पू. बापुरावांचे पादप्रक्षालन करून पूजा केली. तुकारामपंत धुमाळांची सून किशोरी हिने पू. बापुरावांचा मंत्र घेतला होता. ती पू. बापुरावांच्या पूजेच्या वेळी हजर होती. पू. बापुराव तिला तीन-तीनदा विचारू लागले की कुठे बसू? ती म्हणायची पाळण्यावर बसा ना. त्यावर पू. महाराज म्हणाले "खरच बसू का पाळण्यावर?" पू. बापुराव पाळण्यावर बसले. दोन तीन वेळा झोके घेऊन पू. महाराज घरी परतले. त्या दिवसापासून पाळण्यावर बसणारी अदृश्य शक्ती नाहीशी झाली. पाळणा हलणे त्या दिवसापासून बंद झाले. त्यामुळे लोकांची भीती संपली.

अंभोरकर आजींना सिद्धी प्राप्त होती असा समज सर्वांचा होता. त्यांनी मुकुंदराव पूजेत असतांना बोलाविले आणि म्हणाल्या की त्यांना सिद्धी द्यायची आहे. त्यावेळी आजींनी प्रयत्न करून बघितला. पण सिद्धी देवू शकल्या नाही.

अंभोरकर आजींनी पहाटे आंघोळ करून औदुंबराच्या पारावर दीपक देशपांडे लहान असतांना त्याला एकट्याला बोलाविले. दीपकला एक हात दिसेल व तो दीपकला धरून घेईल असे आजी म्हणाल्या. दीपकने तसे केले पण अंभोरकर आजीच्या म्हणण्याप्रमाणे दीपकला हात दिसला नाही.

सूरदास म्हणाले " दीपकचे असे ठाम मत आहे की पू. बापुराव महाराजांनी अंभोरकर आजींची सिद्धी थांबवून देशपांडे कुटुंबियांवर त्याचा परिणाम होऊ दिला नाही. शिष्याच्या भल्याकरीता ते सिद्धी थांबवू शकत होते."

पू. बापुराव महाराज मुकुंदरावांकडे चहा-फराळ किंवा जेवायला येत. शिरा, पोहे असले की त्यांच्या ताटलीतील पदार्थ ते प्रसाद म्हणून शिष्यांना वाटत. असे दीपकला आठवते. मुकुंदरावांनी पू. बापुरावांना कुटलेल्या पानाचे तांबूल आवडते म्हणून पितळी खलबत्ता आणला होता. शिष्याची तांबूल कुटण्यासाठी स्पर्धा असे. पू. महाराज तांबूलचा प्रसाद पण शिष्यांना देत असत.

दीपक याने आठवण सांगितली. "दादांनी (मुकुंदराव) पू. बापुराव महाराजांसाठी खास गादी, सतरंजी, चादर, उशी आणि खोळ घरी आणून वेगळी ठेवली. पू. बापुराव महाराज नेहमीच घरी येत असत. घरी इतरांना हे साहित्य वापरण्याची परवानगी नव्हती. त्या वस्तु पवित्र ठेवून सद्गुरूसाठी वेगळ्या ठेवल्या होत्या. एकेदिवशी दीपकची बहिण आशा त्या गादीवर झोपली. तिला असा अनुभव आला की कोणत्यातरी शक्तीने आशाच्या पाठीवर जोराने लाथ मारली. त्यामुळे ती गादीपासून दूर फेकल्या गेली. त्या शक्तीने गादीच्या पवित्रतेची जाणीव करून दिली. मुकुंदरावांचा भाव असा होता की सद्गुरू ज्या गादीवर आपल्या घरी विश्रांती घेतात ती गादी इतरांनी वापरू नये."

मनसाराम सूरदासला म्हणाला "मुकुंदराव देशपांडे आणि विमलताई देशपांडेच्या दीपकला पू. बापुराव महाराजांनी वाचविले. औदुंबराखाली चमत्कार व भुताटकीसारखे पाळणा हलणे असे दिसले तर कोणीही साधी व्यक्ती घाबरेल. पू. बापुराव महाराजांवर विश्वास आणि त्यांच्यावर श्रद्धा असल्यामुळे त्यांना धीर मिळाला आणि मार्गदर्शन मिळाले."

सूरदास म्हणाले "पू. बापुराव महाराजांचे सर्व शिष्यांकडे लक्ष होते आणि आजही ते भक्तांकडे लक्ष ठेवतात. ही शिष्यांची श्रद्धा आहे. देव भावाचा भुकेला आहे. गुरुंचे उच्छिष्ट हे परम भाग्यवंताला मिळते. परंतु आपले उच्छिष्ट आणि वापरलेल्या वस्तु गुरुंना देऊ नये हा भाव असल्यामुळे मुकुंदरावांनी गादीसेट वेगळा ठेवला. पू. बापुराव नेहमी त्या गादीवर विश्रांती घेतात असे त्यांना वाटत होते. मुकुंदरावांचा हा भाव खरा होता म्हणूनच आशाच्या वागण्यानंतर प्रचीती मिळाली."

"मुकुंदरावांना सिद्धि मिळून पुढील त्रास होवू नये म्हणून आणि दीपकला औदुंबराखाली आजींनी सिद्धीचे कार्य करण्यासाठी बोलावून त्याला त्रास होवू नये म्हणून पू. बापुराव महाराजांनी आजीची सिद्धी सफल होऊ दिली नाही. जिथे भगवंताचे अधिष्ठान असते, त्यांचे भजन पूजन असते, भगवंताबद्दल भाव असतो तेथे भगवंत नेहमी हजर असतो. 'मद्भक्ता यत्र गायन्ति । तत्र तिष्ठामि नारद ।' असे श्लोक वचन आहे. पू. बापुराव महाराजांनी मुकुंदरावांना मिळालेल्या घेवड्याच्या पादुका ह्या त्यांच्याच म्हणजे सद्गुरू पादुका आहे असा भाव ठेवण्यास सांगितले आणि त्यांची भक्ती दृढ केली."

एकदा दीपक पू. बापुराव महाराज गादीवर विश्रांती घेत असतांना पेंगुळला आणि झोपी गेला. त्यावेळी दीपकचे पाय पू. महाराजांच्या पाठीला लागले. दीपक त्यावेळी वयाने लहान होता. मुकुंदराव दीपकला रागावले आणि तसे न करण्याबद्दल सूचना देऊन हटकले. यावर पू. बापुराव महाराज मुकुंदरावांना म्हणाले "मुलावर रागावू नका. ते तर देवाचे रूप आहेत."

लहान वयात पू. बापुरावांबद्दल दीपकला आदर, उत्सुकता आणि आकर्षण होते. त्याने धीटपणे पू. बापुराव महाराजांना विचारले की महाराज कसे बनतात?

पू. बापुरावांनी दीपकच्या प्रश्नाकडे दुर्लक्ष न करता त्याला समजेल असे उत्तर दिले. ते म्हणाले "महाराज होण्यासाठी पुण्य पाहिजे आणि भक्ती करावी लागते." सरळ साधे उत्तर मिळाल्याने दीपकचे समाधान झाले. पू. बापुरावांच्या बैठकीत व्यायाम, पीळदार शरीर कमविणे, म्लेच्छांना सोटा घेऊन मारणे, विरोध करणे, हिंदूंचे व मुलींचे रक्षण करणे अशा गोष्टी दीपक पू. महाराजांकडून ऐकत असे.

दीपक विमलताई, आशा, प्रतिभा बरोबर पू. बापुराव महाराजांच्या दर्शनाला जानेफळकरवाड्यात रोज जात असे. पू. बापुराव महाराज कधी विडा खात, कधी विभूती शिष्यांना वाटत किंवा गोसेवेत असत. ते त्यांच्या पलंगावर बसले असतांना किंवा सतरंजीवर बसले असतांना शरीराच्या कंबरेच्या वर अंगाला झटके देत आणि जांभई देत. ते नेहमी माळ जपतांना दिसत. पू. मायबाई स्वयंपाक घरात असत व त्या पाकसिद्धीमधे व्यस्त असत. कधी कधी दीपकला पू. मायबाई जेवायला बसवीत असत. त्या स्वादिष्ट भोजन प्रसादाची चव अजूनही त्यांच्या जीभेवर रेंगाळत आहे. पू. बापुराव महाराज स्वतः माळ जपत आणि शिष्यांनाही जप करायला लावीत असत. त्यांनी दिलेल्या विभूती, तीर्थाचा सुगंध आणि आलिंगन दिल्यावर उमटलेल्या आनंद लहरीची आठवण अनुभवरूपाने आजही सुखावत आहे.

प्रमिला वहिनी खातखेडकरांची बहिण कमल हिचा विवाह प्रभाकर विश्वासराव देशपांडे यांच्याबरोबर १९५५ साली झाला. ते राजुरा माणिकगढ येथे तहसील कार्यालयात महसूल विभागात कारकून होते. ते पू. बापुराव महाराजांच्या नात्यात आहेत. ते अण्णासाहेब खातखेडकरांचे सादू आहेत. त्यांचे पू. बापुराव महाराजांकडे येणे होत असे. प्रभाकररावांचा भाऊ सुरेश ११-१२ वर्षा चा होता. त्याला उन्माद झाला आणि पागलासारखा वागू लागला. प्रभाकरराव, आई, पत्नी आणि भावासह राहत होते. सर्व लोक चिंतेने ग्रासले. सुरेशला त्यांनी नागपूरचे प्रसिद्ध डॉक्टर मुजावर यांना दाखविले. ट्रीटमेंटमुळे काही फरक दिसला नाही. कमलताईने सुचविले की आपण पू. बापुराव महाराजांकडे जाऊन विनंती करू. १९५८ साली प्रभाकरराव सुरेश, कुटुंब आणि त्यांच्या ऑफिसचे महसूल निरीक्षक आनंदराव देशपांडेसह पू. बापुराव महाराजांकडे नागपूरला जानेफळकरवाड्यात आले. त्यांनी पू. बापुरावांना सुरेशच्या तब्येतीबद्दल निवेदन करून विनंती केली की सुरेशची तब्येत बरी करावी. पू. बापुरावांनी सुरेशकडे कृपादृष्टी टाकली. पू. बापुराव महाराजांनी रामरक्षा सर्व शिष्यांसह म्हटली. पू. महाराजांनी सुरेशला विभूती लावली व म्हणाले "प्रभाकरराव काळजी करू नका. तुमचा भाऊ ठीक होईल." सुरेशच्या तब्येतीला नंतर आराम झाला व पूर्ण बरा झाला. ते सर्व पू. महाराजांकडे दोन दिवस राहून राजुराला परतले. हा चमत्कार झाला आणि मोठ्या संकटातून पू. बापुरावांनी देशपांडे कुटुंबाला वाचविले.

पू. महाराजांच्याकडून निघण्याच्या दिवशी बहुतेक पू. बाबासाहेब महाराजांची पुण्यतिथी होती. प्रभाकररावांनी पू. महाराजांना व पू. मायबाईंना नमस्कार करून राजुराला जाण्याची अनुमती मागितली. ट्रेनची वेळ झाली होती. पू. महाराज म्हणाले "महाप्रसाद घेऊन जा." प्रभाकररावांनी विचार केला की प्रसाद घेण्याच्या भानगडीत पडलो तर ट्रेन चुकेल. म्हणून ते लोक पू. महाराजांच्या सूचनेची अवज्ञा करून प्रसाद न घेता रेल्वे स्टेशनवर गेले. तेथे पोहोचल्यावर कळले की राजुराला जाणारी ट्रेन अनिश्चित काळापर्यंत उशीरा येणार आहे. तेव्हा सर्व पू. महाराजांकडे परतले आणि प्रसाद ग्रहण करून दुसऱ्यादिवशी राजुराला गेले. पू. बापुराव महाराजांचा अधिकार आणि प्रचीतीमुळे प्रभाकररावांची श्रद्धा बसली. त्यांनी व कमलने त्यानंतर पू. बापुराव महाराजांचा मंत्र घेतला. आज त्यांचे वय ८४ वर्षे आहे. ते उभयतां पू. बापुराव महाराजांनी सांगितलेली साधना करतात आणि अद्भुत शांतीचा आनंद घेतात. त्यांचे भाचेसून अल्का मुकुंद शास्त्री हिने पू. मायबाईंचा गुरुमंत्र घेतला आहे. देशपांडे कुटुंब औरंगाबादला स्थायिक आहे.

पू. बापुराव महाराजांच्या बैठकीमध्ये त्यावेळी बरेच तरुण शिष्य जिजासू होते. ते पू. बापुराव महाराजांच्या सहवासासाठी घर ऑफिसची कामे करून पू. महाराजांकडे रात्री आणि पहाटे पर्यंत बसायचे. त्यावेळी एखादा शिष्य पू. बापुरावांसाठी पान लावायचा, एखादा खलबत्यात पान कुटायचा, काही शिष्य पान स्वतः लावून खात, सुपारी कातरत, कोणी पू. बापुरावांचे पाय चेपीत असत किंवा मालिश करीत असत. पू. बापुराव महाराज कधी पलंगावर बसत, कधी सतरंजीवर तर कधी सतरंजीवर त्यांच्यासाठी टाकलेल्या गादी-लोडच्या ठिकाणी बसत. त्यांची तुळशीची माळ जपण्याची सवय यावेळी दिसायची. काही शिष्यही त्यावेळी माळ जपत होते. हे शिष्य एकमेकांमध्ये थट्टा मस्करी करीत असत. त्यामुळे बैठकीत वातावरण गंभीर नसायचे. हसता-बोलता अनेक शिष्य हाताळले जात. त्यावेळी वातावरण आनंदाचे राहत. त्याकाळी पू. बापुराव महाराजांची ख्याती ऐकून नागपूरातील विद्वान आणि मोठ्या हुद्द्यावर असलेली मंडळी पू. बापुराव महाराजांच्या दर्शनाला आणि मार्गदर्शन घेण्यासाठी येत. वसंतराव घाटे हे तरुण शिष्य सतत पू. महाराजांबरोबर सान्निध्यात राहणारे व त्यांच्याबरोबर शिष्यांकडे जाणारे शिष्य यांनी काही प्रश्न पू. बापुरावांना विचारले. त्यांनी 'त्रिलोकीचे राजे बापुराव सद्गुरु माझे' पुस्तकात असे लिहिले -

एकदा मी महाराजांना विचारले "तुम्ही आम्हाला घोट्या (नामस्मरण) करा म्हणून सांगता पण ते करीत असतांना मनात वाईट विचार येतात." त्यावर महाराज म्हणाले "तुला सायन्सचे थोडे ज्ञान आहे ना. रिकाम्या बाटलीत पाणी ओतले असता बुडबुडे निघतात. तसेच नामस्मरण किंवा गुरुमंत्राचा जप करीत असतांना आपण चांगल्या विचाराचे साठवण करीत असतो. तेव्हा मनातील वाईट विचार बुडबुड्याप्रमाणे बाहेर पडत असतात. त्याकडे लक्ष न देता नामस्मरण करीत राहावे. काही दिवसानंतर वाईट विचार येणे बंद होतात.

मी एका बैठकीत त्यांना विचारले "आम्ही दरवेळेला आपल्याबरोबर भक्तगणांकडे भोजनास जातो. काही यजमानास वाटते की प.पू. महाराजांबरोबर काही चांडाळ दल कशाला आले आहे?" त्यावर प.पू. महाराज म्हणाले "जे सज्जन मला जेवायला बोलवितात त्यांची अपेक्षा त्यांच्या पीडा दूर व्हाव्या. त्यांना जर सांगितले की अन्नदान करा, गरीबांना जेवू घाला तर त्यांना नेट लागतो. त्यांना फायदा तर पाहिजे असतो त्या करता आम्ही तुमच्या सारखे शिष्य बरोबर घेऊन जातो. तुमच्या स्वाभिमानाला धक्का बसत असेल तर येत नका जावू."

प.पू. महाराज काही लोकांना सहज मंत्र द्यायचे तर काहींना १ लक्ष रामनामाचा जप कर, नंतर मंत्र देईल असे सांगत तर काहींना दुसऱ्या सत्पुरुषाकडे मंत्र माग म्हणून सांगायचे. मी त्यांना विचारले "आपण मंत्र देण्यास आनाकानी कां करता?" त्यावर महाराज म्हणाले "मंत्र देणे म्हणजे कान फुंकणे नव्हे. आम्हाला जेव्हा प्रेरणा होते तेव्हाच मंत्र देत असतो. ठरावीक जीवाचा उद्धार करण्याची जबाबदारी असते. काही व्यक्ती दुसऱ्या सद्गुरुचे आसामी असतात. त्यांना त्यांच्याकडे जा म्हणून आम्ही सांगतो."

एकदा प.पू. महाराजांबरोबर एका आश्रमात गेलो होतो. तेथे भजन कीर्तन वगैरे नेहमी होत असत. तेथे प.पू. महाराज बोलत असता त्यांनी सांगितले की लहानसे रोपटे असते. त्याची काळजी घ्यावी लागते. आंधी, वारा, पाऊस या पासून संरक्षण करावे लागते. ते पायतळी तुडविल्या जाणार नाही याची

॥ श्रीराम जय राम जय जय राम॥श्रीराम जय राम जय जय राम॥ श्रीराम जय राम जय जय राम ॥

काळजी घ्यावी लागते. याचा अर्थ मला न समजल्यामुळे मी रात्रीच्या बैठकीत विचारले तेव्हा त्यांनी सांगितले की "बुवागिरी ही तारेवरची कसरत आहे. लोक पाया पडत राहिलेल्या व्यक्तीला अभिमान येतो. म्हणून आपले लहानसे रोप, राग, लोभ, मद, मत्सर विकारापासून दूर ठेवावे लागते."

जानेफळकरांच्या घरी प.पू. महाराज राहत असतांना एके दिवशी एक डी.एस.पी. महाराजांच्या भेटी करता आला होता. त्यांना बैठकीत बसावयास सांगितले. अर्धा तास झाला तरी प.पू. महाराज न आल्यामुळे मी गायीच्या गोठ्यात गेलो. तिथे प.पू. महाराज गवऱ्या थापत होते. त्यांना म्हटले "का जी डी.एस.पी. आपली वाट बघत आहेत पण आपण येथेच बसला आहात." तेव्हा प.पू. महाराज म्हणाले "तो कशाला आला आहे माहीत आहे का? त्याच्या बायकोची तब्येत ठीक राहत नाही म्हणून तो आला आहे. कोणीही अशी व्यक्ती येत नाही की आध्यात्मिक प्रगती इतकी झाली पलीकडचा मार्ग सांगा. म्हणून जे काही लोक येतात ते सांगतात हे दुखते ते दुखते. हे दुःख आहे ते दुःख आहे. हे ऐकण्यापेक्षा येथेच एकांतात गवऱ्या थापतांना नामस्मरण करता येते."

॥ श्रीराम जय राम जय जय राम॥श्रीराम जय राम जय जय राम॥ श्रीराम जय राम जय जय राम ॥

एकदा प.पू. महाराजांच्या बरोबर प्रख्यात पत्रकार श्री पी.वाय.देशपांडेच्या घरी मी श्री मुकटे सहित तिघेजण गेलो होतो. त्यावेळी त्यांच्याकडे श्री के.तु.मंगळमूर्ती सेवानिवृत्त हायकोर्ट मुख्य न्यायाधीश व बी.टी. कॉलेजचे प्रिंसीपॉल होते. चहा पाणी झाल्यावर श्री मंगळमूर्ती महाराजांना म्हणाले "आम्हाला काही चमत्कार दाखवा." महाराज गमतीने त्यावर म्हणाले "मी तर बापू बेटा. मला काही चमत्कार येत नाही. पण एक चमत्कार करून दाखवू शकतो. तुमच्या गालावर एक जोरदार थापड मारल्यावर तुमच्या डोळ्यातून पाणी काढू शकतो." नंतर थोडा वेळ प.पू. महाराज आराम करीत होते. त्यावेळी दादा खराबे महाराजांचे पाय चेपीत होते. महाराजांनी मुकटेंना हाताने एक झटका दिला व स्वतः स्वस्थ पडून राहिले. त्यानंतर पी.वाय.देशपांडेनी आध्यात्मिक निरनिराळे प्रश्न विचारावयास सुरुवात केली. त्या सर्व प्रश्नांना श्री मुकटेंनी यथार्थ विश्लेषण करून त्यांच्या शंकांचे पूर्ण समाधान केले. ते इतके की पी.वाय.देशपांडेनी मुकटेंना विचारले की आपण किती शिकला आहात. त्यावर श्री मुकटे म्हणाले की मी फक्त मॅट्रिक पास आहे. त्यावर पी.वाय.देशपांडे म्हणाले की आपण येवढे विवेचन कसे काय करू शकता? त्यावर मुकटे म्हणाले की ही सर्व प.पू. महाराजांचीच कृपा आहे. त्यानंतर इकडल्या तिकडल्या गप्पा झाल्यावर महाराज उठून बसले व म्हणाले "श्री सद्गुरु बाबासाहेब गढीकर प.पू. शंकर महाराजांकडे एक दिवस रात्री बसले असता प.पू.शंकर महाराजांनी "बडी प्यास लगी है" असे म्हटले तेव्हा तेथील एक शिष्य पाणी आणण्याकरीता उठला पण पू. शंकर महाराजांनी त्यांना मनाई केली. थोड्यावेळाने एक सुंदर अप्सरा तेथे प्रगट झाली व महाराजांना म्हणाली "स्वर्ग का अमृत लाया है" महाराज तिला म्हणाले "पानी दे सकती है क्या?" तेव्हा ती गुप्त होऊन दुसरी, तिसरी एका मागे एक आल्या पण पाणी कोणीही देऊ शकल्या नाही. शेवटी आठवी अप्सरा निकट येऊन महाराजांना (शंकर महाराजांना) अमृत पाजण्याचा प्रयत्न करू लागली. तेव्हा प.पू. शंकर महाराजांनी तिला दाटून म्हटले "पानी दे सकती है तो दे नहीं तो शाप देकर भस्म कर दूंगा." त्या आठवी अप्सरा गुप्त झाल्यावर पू. शंकर महाराज हे पू. बाबासाहेब गढीकरांना म्हणाले "बाबा ! ये आठ रंडियां इतनी बदमाश हैं, मुझ बूढ़े को इतनी परेशान करती हैं, तू तो तीन दिन का बच्चा है, डरना नहीं हमारा आशीर्वाद तुझ पर है."

त्यादिवशी श्री पी.वाय.देशपांडे व त्यांच्या पत्नीला थोडा बहुत प्रत्यय मिळाला. काही दिवसानंतर नास्तिक साहित्यिक म्हणून प्रसिद्ध असलेल्या श्री पी.वाय.देशपांडे कडून प.पू. महाराजांनी "पातंजली" योगावर एक पुस्तक बनारसला लिहून घेतले. त्यादिवशी रात्री घरी बैठकीत बसल्यावर प.पू. महाराजांना सिद्धी वगैरे बदल विचारले असता महाराजांनी जे सांगितले त्याचा मतितार्थ असा की "साधकाला विश्वास बसण्यासाठी कोणत्याही प्रकारचा चमत्कार गुरू करून दाखवू शकतात पण जादूगाराप्रमाणे त्याचा दुरुपयोग सद्गुरू करीत नाही."

मनसारामने सूरदासांना विचारले "पू. बापुराव महाराज गोविंदराव मुकटेंच्या तर्फे म्हणजे त्यांच्या मुखातून अनेक विषयांवरील उत्तरे बैठकीत देत. असे कां? पू. महाराजांनी अजून काही उत्तरे दिली असतील तर ती सांगा."

सूरदास म्हणाले "पू. बापुराव महाराज यांनी आध्यात्मिक अनुभव घेतले होते. अनुभवाशिवाय अध्यात्म व परमार्थावर कोणी बोलू नये असे त्यांचे मत होते. अनुभवशून्य ज्ञान या भक्तिमार्गात फोल आहे. असे ते म्हणत. सोहिरा महाराजांच्या अभंगात सुद्धा असे म्हटले आहे -

‘संत संगतीने समज । आणुनी मनी पुरते उमज । अनुभवाविण मान हलवू नको रे ॥ विवेकाची ठरेल ओल । ऐसे बोलावे की बोल । आपुलिया मते उगीच चिखल कालवू नको रे ॥ दोरीच्या सापा भिऊनी भवा । भेटी नाही जिवा शिवा । अंतरीचा ज्ञान दिवा मालवू नको रे ॥ सोहिरा म्हणे ज्ञान ज्योती । तेथे कैसे दिवस राती । त्यावीण नेत्रपाती हालवू नको रे ॥ हरि भजनावीण काळ घालवू नको रे ॥’
तसेच हरिपाठातील अभंगात असे आले आहे -

‘भावेविण भक्ति भक्तिविण मुक्ति, बळेविण शक्ति बोलू नये ॥’
‘साधुबोध झाला नुरोनिया ठेला, ठायीच मुराला अनुभव ॥’
‘अनंत वाचाळ बरळती बरळ, त्या कैसेनि गोपाळ पावे हरि ॥’
म्हणून संत संगतीने अनुभवात्मक ज्ञान घेऊन भगवंत प्राप्ती करावी."

वसंतराव घाटे यांनी गोविंदराव मुकटेबद्दल सांगितले आहे की ते अनेक प्रश्नाची उत्तरे पू. बापुराव महाराजांऐवजी स्वतःहून देत. गोविंदराव हे साधे गृहस्थ मॅट्रिक पर्यंत त्यांचे शिक्षण झाले होते. महाराष्ट्र इलेक्ट्रिसिटी बोर्डात ते कारकून होते. त्यांचे ज्ञानेश्वरी, गीता याचे वाचन आणि पू. बापुराव महाराजांनी केलेल्या उपदेशाची साधना होती. त्यांना घरी पूजेत असतांना ध्यान लागत असे. पूजेत हूं हूं असा हुंकार करीत आणि शरीर, हात आणि मानेला झटके येत. ते पू. बापुराव महाराजांकडे बैठकीत पण झटके देत असत. डोळ्याला ते गोंगल लावीत. त्यांना एका डोळ्याने दिसत नव्हते. वाद विवादामधे ते तरबेज होते. त्यांनी वकीलीचा अभ्यास न करता सुद्धा ते मुद्देसूद आणि वकीली भाषेत अनेकांना अर्ज आणि उत्तरे लिहून देत. अध्यात्मिक विषयांवर विश्लेषण करून त्याविषयावर तार्किक बाजू प्रतिपादन करण्याची आणि पटवून देण्याची कसब त्यांच्यात होती. बहुतेक या गुणामुळेच पू. बापुराव महाराजांना कोणी प्रश्न विचारले की पू. बापुराव महाराज गोविंदराव मुकटे यांच्या खांद्याला लहानसा धक्का देत आणि उत्तरे द्या असे सांगत. गोविंदराव त्या प्रश्नावर स्वतः विश्लेषणात्मक चर्चा करून त्यांची बाजू पटवून देत. थोडक्यात गोविंदरावांना विचारले की त्यांनी केव्हा अभ्यास केला? ते सांगत की पू. बापुराव महाराज मला जे सुचवितात ते मी तुमच्यासमोर बोलतो. गोविंदराव मुकटेनी दिलेल्या उत्तराने आणि स्पष्टीकरणाने बैठकीतील सर्व मंडळी आश्चर्य करीत आणि त्या उत्तराने सर्वांचे समाधान होत असे.

सूरदास मनसारामला म्हणाले "पू. बापुराव महाराजांचे अनेक शिष्य उच्चशिक्षित, उच्च पदस्थ आणि पू. बापुराव महाराजांवर अतूट श्रद्धा ठेवणारे होते. के.तु.मंगलमूर्ती, पी.वाय.देशपांडे, बी.टी.कॉलेजचे प्राचार्य, सेल्स टॅक्स कमिशनर अशी जी मंडळी पू. बापुराव महाराजांकडे आली ती बुवाबाजी काय असते हे कळण्यासाठी आली. जेव्हा ही मंडळी पू. महाराज आणि त्यांच्या शिष्यांना भेटली त्यावेळी यांच्याकडे चमत्कार, गर्व, पू. बापुरावांची ख्याती वाढावी म्हणून ज्याला आपण 'मार्केटिंग' म्हणू असे कुठलेही प्रकार नव्हते. पू. बापुराव महाराज म्हणत मी तर 'बापू बेटा' आहे. जे सर्व आहे ते त्यांचे सद्गुरु पू. बाबासाहेब महाराज गढीकर आहेत. त्यांना सद्गुरुने फक्त भक्ति करणे शिकविले तेवढेच त्यांनी सद्गुरुकडून शिकल्यामुळे आणि सद्गुरु मर्जी संपादन केल्यामुळे ते सर्व श्रेय आणि श्रद्धापूर्वक कर्तेपण पू. बाबासाहेबांना देत होते. या साधेपणामुळेच पू. बापुराव महाराजांचे भक्त आकृष्ट झाले होते. पू. बापुराव महाराजांचे भक्त पण पू. बापुराव महाराज जे सांगतील त्याप्रमाणे वागण्याचा प्रयत्न करीत होते. म्हणून ते पू. महाराजांचे शब्द न शब्द कानांत पडावे म्हणून पू. बापुराव महाराजांकडे येत. तो काळ

असा होता की पू. बापुराव सुद्धा स्वतः बैठकीत खूप बोलायचे. एकदा त्यांनी सर्वांना सांगितले की ते सध्या सर्वांबरोबर बोलत आहेत पण काही दिवसांनी ते इतके बोलणार नाही. पुढे असा अनुभव आला की पू. बापुराव महाराज जानेफळकर वाड्यात असतांना कमी बोलू लागले. विचारलेल्या प्रश्नांची योग्य उत्तरे देत. पण स्वतःहून विषय काढीत नसत. अध्यात्म आणि भक्ति या शिवाय त्यांना इतर गोष्टी आवडत नसे. परमार्थ मार्गाला अनुसरूनच त्यांचे भक्तांना उपदेश होत असे. स्वतः कनक, कांता आणि किर्तीच्या मागे लागू नये असे म्हणत असतांना ते त्यांनी त्यांच्या जीवनांत वागून दाखविले."

विवेकने सूरदासांना विचारले "सूरदास, पू. बापुराव महाराज स्वतः उत्तरे व स्पष्टीकरण न देता गोविंदराव मुकटेकडून उत्तर देत असे म्हणता. हे आम्ही कसे मानावे?"

सूरदास म्हणाले "श्रद्धावान लभते ज्ञानम्" अध्यात्म, भक्ति समजायला पहिले श्रद्धा, विश्वास, जिज्ञासा आणि कर्म करावे लागते. विषयाचे गांभीर्य कळण्यासाठी पात्रता आवश्यक आहे. हे विषय थट्टा मस्करी करण्यासाठी नाहीत. पू. बापुराव महाराज उच्चकोटीचे संत होते. त्यांच्याकडे कोणती शक्ती नव्हती? मागील प्रकरणात त्यांच्या शक्तीची आणि चमत्कारांची उदाहरणे आपण ऐकली. फार पुरातन काळातील गोष्ट नव्हे तर पू. ज्ञानराज माऊलींनी आठशे वर्षांपूर्वी रेड्याकडून वेद वदविले. निर्जीव भिंत चालविली. चांगदेव महाराज आणि नामदेव महाराजांचे गर्वहरण माऊलींनी केले. तसेच पू. बापुरावांनी गोविंदराव मुकटेकडून उत्तरे देण्यासाठी त्यांना बुद्धी देऊन प्रेरित केले. असे भक्त मानतात."

सूरदास म्हणाले की आता काही विषय पू. बापुरावांच्या बैठकीत (सत्संगात) हाताळल्या गेले ते सांगतो -

एकदा पू. बापुराव महाराज अण्णासाहेब थेरगांवकरांच्या घरी रामदासपेठ नागपूरला तीन चार दिवस मुक्कामाला होते. नेहमीचे येणारे भक्त बैठकीला हजर होते. पी.वाय.देशपांडे, प्रसिद्ध पत्रकार होते. त्यांना पतंजली योगाचा अनुभवात्मक अभ्यास करून विषय समजून घ्यायचा होता. म्हणून ते पू. बापुराव महाराजांकडे येत असत आणि पू. महाराजांकडून योग्य मार्गदर्शन मिळावे म्हणून खोचक बोचकपणे प्रश्न विचारून महाराजांना निःशब्द करण्याचा प्रयत्न करीत. पू. बापुराव महाराज चिडावे व महाराज म्हणून लोकांना दिशाभूल करू नये यासाठी त्यांचा हेतु महाराजांना त्रास देण्याचा होता. परंतु पू. बापुराव महाराज चिडले नाहीत. ते एखादे वाक्य बोलून गोविंदराव मुकटेच्या खांद्याला धक्का देत असत. गोविंदरावांना यामुळे अशा लोकांची चीड येई आणि प्रश्नाला ते उत्तर देण्यास सुरुवात करीत. पी.वाय.देशपांडे यांनी पू. बापुराव महाराजांना विचारले "गुरुपीठ, गुरु करणे ह्यांची देव मिळविण्यासाठी गरज नाही. सर्वांना बुद्धी दिली आहे ते स्वतः पूजा, ध्यान, योग करून देव मिळवू शकतात. गुरु केल्यावर बुद्धी गहाण ठेवावी लागते. गुरुची गरज काय?"

पू. बापुराव महाराज यांनी एका वाक्यात उत्तर दिले "आमच्याकडे बुद्धी नाही तर गहाण ठेवण्याचा प्रश्न नाही. तुम्ही विद्वान आहात म्हणून तुम्हाला प्रश्न पडला आहे."

वरील उत्तर हे दिसायला साधे असले तरी त्या उत्तरात गर्भितार्थ मोठा होता.

बुधरामने विचारले "सूरदास, या उत्तरात काय मोठा गर्भितार्थ आहे? पू. बापुरावांनी स्वतःची सुटका करून घेण्यासाठी व वाद वाढू नये म्हणून शब्दछल करून पी.वाय.देशपांडेंना तसे उत्तर दिले असेल."

सूरदास म्हणाले "नाही बुधराम, मनसाराम सारखा उतावीळ होऊ नकोस. आता गोविंदराव तर्फे पी.वाय.देशपांडेंना मिळाले उत्तर ऐक."

गोविंदराव म्हणाले "पी.वाय. तुम्ही उच्चशिक्षित आहात. कदाचित तुमचा अध्यात्म विषयावर भरपूर अभ्यास असेल. मला गुरुची आवश्यकता आहे. तुम्ही अनेक संतांनी आणि ग्रंथांनी आधीच सांगितलेल्या गोष्टींवर विश्वास ठेवून या विषयावर बोलणे इष्ट आहे.

'गुरु बिन कौन बतावे बाट' हे भजन संत कबीर यांनी म्हटले आहे. गुरुगीता गुरुचे महात्म्य सांगते. ती समजून घ्या. पू. बापुराव आमच्या सारख्या अज्ञानी भक्तांना जेव्हा सांगतात की एखादी वस्तु आपल्याकडे असेल तर गहाण ठेवू शकतो. तेव्हा बुद्धि ही माझ्याकडे नाही असे म्हणून पू. बापुराव सुटका करून घेत नाहीत. ती सर्वानाच असते व त्यांच्या जवळ ही आहे. तुम्ही आम्ही बुद्धिचा गर्व, अभिमान करून जगाला दाखविण्याचा प्रयत्न करतो की आम्हाला इतरांपेक्षा अधिक समजते. कारण आम्हांस इतरांपेक्षा जास्त बुद्धि मिळाली आहे. अशी समजूत करून आम्ही आपली 'बढाई' लोकांसमोर प्रदर्शित करतो. पू. बापुराव आपल्याला तोच भक्तिमार्ग शिकवितात जे ज्ञान गीतेत आणि माऊलीने ज्ञानेश्वरीमध्ये सांगितले आहे. पी.वाय.! पू. बापुरावांनी तुम्हाला सोप्या भाषेत थोडक्यात उत्तर सांगितले ते तुम्हाला पटले नाही. यासाठी ज्ञानेश्वरी वाचून चिंतन मनन करावे."

पी.वाय.देशपांडे मुकटेंना म्हणाले "मला असे म्हणायचे आहे की गुरु शिष्य परंपरा निव्वळ थोतांड असून ही बुवाबाजी आहे."

गोविंदराव मुकटे म्हणाले "मी तुम्हाला पटवून देतो. पू. ज्ञानेश्वर माऊली ज्ञानेश्वरीच्या नवव्या अध्यायात म्हणते -

'जरी जयांचिये चोखटे मानसी । मी होऊनी असे क्षेत्र संन्यासी । जया निजलियाते उपासी । वैराग्य गा ॥ जयांचिया आस्थेचिया सद्भावा । आंतुधर्म करी राणिवा । जयांचे मन ओलावा । विवेकासी ॥ जे ज्ञानगंगे नहाले । पूर्णता जेऊनी धाले । जे शांतिसि आले । पालव नवे ॥ जे परिणामा निघे कोंभ । जे धैर्य मंडपाचे स्तंभ । जे आनंद समुद्री कुंभ । चुबकळोनि भरिले ॥ जया भक्ताची येतुली प्राप्ती । जे कैवल्यातें परौतें सर म्हणती । जयाचिये लीलेमाजी नीती । जियाली दिसे ॥ जे आघवांचि करणी । लेइले शांतीची लेणी । ज्यांचे चित्त गवसणी । व्यापका मज ॥ ऐसे जे महानुभाव । जे दैविये प्रकृतीचे दैव । जे जाणोनिया सर्व । स्वरूप माझे ॥ मग वाढतेनि प्रेमे । मातें भजती जे महात्मे । परि दुजेपण मनोधर्म । शिवतले नाही ॥ ऐसे मीच होऊनि पांडवा । करिती माझी सेवा । परि नवलावो तो सांगावा । असे आइक ॥ ज्ञानेश्वरी अ.९ श्लो. १८८ ते १९६.'

माझे सद्गुरु पू. बापुराव महाराज प्रेमाचा सुकाळ असून ते सतत भगवंताचे आणि पू. बाबासाहेबांचे अखण्ड नामस्मरण करित आहेत. त्यांचे मन आणि वर्तवणूक ही कृष्णमय आहे. इतर विचार त्यांच्या जवळ नाही. मन, बुद्धी, चित्त, अहंकार सर्व कृष्णार्पणमस्तु आहे. त्यामुळे ते आणि कृष्ण एकच आहेत. मग त्यांची बुद्धि सुद्धा कृष्णमय झाली. स्वतःजवळ त्यांनी ही गोष्ट राखून ठेवली

नाही की ती गहाण ठेवावी किंवा पुन्हा काही मोबदला देऊन ती बुद्धि पुन्हा परत मिळवावी. बुद्धिने अहंकार जेव्हा येतो तेव्हा भक्ति करता येत नाही."

"माझे सद्गुरु प्रपंचात राहून क्षेत्र संन्यासी, वैराग्याचीमूर्ती आहेत. स्वप्नात सुद्धा त्यांचे वैराग्य ढळत नाही. सद्भाव, मनात ओलावा आणि कोमलता हा त्यांचा धर्म, विवेक, ज्ञानगंगेत बुडलेले, परिपूर्ण, शांतीसागर, अशा गुणांचे पालव सतत त्यांच्यात बहरते, धैर्याच्या आधाराने स्तंभासारखे भक्तिकरून आनंदसमुद्रात डुबकी घेणारे कैवल्यावस्थेच्याही पलीकडे भक्तित्या जोरावर पोहोचलेले असे ते आहेत."

"सततं कीर्तयन्तो मां यतन्तश्च दृढव्रताः ।

नमस्यन्तश्च मां भक्त्या नित्ययुक्ता उपासते ॥ " गीता अ.९ श्लो.१४
भगवंताची निश्चयपूर्वक उपासना करणारे माझे सद्गुरु बापूराव आहेत.

"संतुष्टः सततं योगी यतात्मा दृढनिश्चयः ।

मय्यर्पितमनोबुद्धिर्यो मद्भक्तः स मे प्रियः ॥" गीता अ.१२ श्लो. १४

माझे सद्गुरु योगी पुरुष असून सदासर्वदा आहे त्या परिस्थितीत दृढ निश्चय ठेवणारे, संतुष्ट आणि कृष्णाला बुद्धी अर्पण करून त्याच्या भक्तीत रममाण होणारे कृष्णभक्त असल्यामुळे ते भगवंताला प्रिय आहेत. नव्हे कृष्णानी सांगितले आहे की प्रकृतीमध्ये दिसणारे हे महानुभाव व ते स्वतः (कृष्ण) हे एकरूप आहेत. त्यांत दुजेपण मुळीच नाही."

"म्हणून देशपांडे महाराज संतांचे शब्द न शब्दाला अर्थ आहे. ते आपल्यासारख्या सामान्य आणि बुद्धीभेद करून इतरासमोर स्वतःची प्रतिमा वाढविणारे किंवा बुवाबाजी करणारे साधु, महाराज नाहीत. ते संत परंपरेने दर्शविलेल्या आत्मस्वरूपाची ओळख अनुभवाने घेणारे आणि निजानंदात राहून आमच्या सारख्याचे ते पथदर्शक गुरु आहेत."

चर्चाक दर्शनात समोर जे दिसते ते जसेच्या तसे मान्य करावे असे प्रतिपादन केले आहे.

जसे

यावज्जीवेत् सुखं जीवेत् ऋणं कृत्वा घृतं पिबेत् ।

भस्मीभूतस्य देहस्य पुनरागमनं कुतः ॥

खाओ, पिओ और सुखभोग इस जीवन में प्राप्त कर लो. यह देह भस्मीभूत होने के बाद कौन जाने फिर से जीवन मिलेगा या नहीं? असे विचार मांडले आहे. गीतेच्या अ.२ श्लो.२२ मध्ये असे आहे -

"वासांसि जीर्णानि यथा विहाय नवानि गृह्णाति नरोऽपराणि ।

तथा शरीराणि विहाय जीर्णान्यन्यानि संयाति नवानि देही ॥"

ज्याप्रमाणे आपण जीर्ण वस्त्र टाकून नवीन वस्त्र धारण करतो त्याप्रमाणे शरीर नाश पावल्यावर आत्मा नवीन देह धारण करतो. आत्मा अमर आहे.

असे विरोधात्मक विचार सामान्यांना येतात आणि आपण संदेह वा शंका कुशंका यात फसतो. यातून बाहेर येण्यासाठी गुरुची आवश्यकता आहे, गुरुच्या मार्गदर्शनामुळे त्यांनी सांगितलेल्या

॥ श्रीराम जय राम जय जय राम॥श्रीराम जय राम जय जय राम॥ श्रीराम जय राम जय जय राम ॥

उपदेशाप्रमाणे कर्म करून, वागून शिष्यांनी अनुभव घ्यावा, भक्ति करावी, सच्चिदानंद कृष्णाचे दर्शन घेऊन जीवन कृतार्थ करावे हे इष्ट आहे.

"या शांतिसागर, संतुष्ट, संताचे चित्त कृष्ण स्थित आकाशाला गवसणी घालून लीनतेने कृष्णाच्याच भक्तिमधे रममाण होतो असे व्यापक आहे. त्यांच्या बुद्धिने शरणागती पत्करून स्वतःचे कल्याण केले आहे. मग ते त्यांच्या भक्तांचे कल्याण इच्छून भक्तिमार्गाला शिष्यांना लावतात. ते तसे अधिकारी आहेत. म्हणून बुद्धिला भक्ति करता येईल आणि स्वतःचे कल्याण करता येईल एवढेच महत्त्व देऊन बुद्धिकडून उचित कार्य करून घ्यावे. चित्ताला परमेश्वराशी जोडावे असे सर्व संत सांगतात. पू. ज्ञानेश्वर माऊली म्हणते -

"गुरुवाक्ये उठविला, बोधी निश्चयी आपुला ।

न्याहाळी हाती घेतिला, आरिसा जैसा ॥"

मी कोण, ब्रह्म काय वगैरे गहन प्रश्नाचे उत्तरे मिळण्यासाठी जागरूक भक्ताला सद्गुरुकडून बोध होतो. हे असे अनेक गुंतागुंतीचे गूढ रहस्य निजबोध होऊनच कळू शकते. गुरुवाक्य, गुरु उपदेश आरश्याप्रमाणे आहेत. ज्याप्रमाणे स्वतःचे मुख पाहण्यासाठी आरशा लागतो त्याप्रमाणे गुरु उपदेशाच्या आरश्याने 'मी ब्रह्म आहे' 'तू ब्रह्म आहे' परमात्म्याचे ज्ञान, सच्चिदानंद स्वरूपाचे ज्ञानात्मक अनुभव, द्वैताद्वैत असे गहन ज्ञान बघू शकतो. ज्ञानेश्वरीच्या नवव्या अध्याय ओवी ३८३ पासून ओवी ४५७ वाचावी की त्यात गुरुसेवेचे वर्णन केले आहे. गीतेच्या १२व्या अध्यायात भक्तियोगाचे विवरण आहे ते ज्ञान गुरुकडून मिळवून, अभ्यास आणि साधना करून शिष्य स्वतःचे कल्याण करून घेवू शकतो. संत आणि ग्रंथ जे प्रतिपादन करतात ते अनुभवात्मक ज्ञान असल्यामुळे गुरु परंपरा ही भक्ति शिकविणारी, परमार्थात योग्य मार्गदर्शन करणारी असल्यास, साधक, मुमुक्षु आणि भक्तांना कल्याणकारी आहे. "

पी.वाय.देशपांडे यांनी गोविंदराव मुकटेंचे विवेचन ऐकून मुकटेंना विचारले "आपण किती शिकला आहात?"

सद्गुरु बापुरावांची कृपा आहे असे गोविंदराव मुकटे म्हणाले. अशा प्रकारे गोविंदराव पी.वाय.देशपांडे यांना निरुत्तर करीत होते.

पू. बापुराव वाद-विवाद चालू असतांना त्यांच्या गादीवरून लघवीला जात असत. कधी ते माई थेरगांवकरांना म्हणत "विमलाबाई चहा कर." माई थेरगांवकर पू. महाराजांसाठी आणि बैठकीत हजर असलेल्या लोकांसाठी चहा करायच्या. बैठकीत पानदान असायचे. पू. बापुराव चहा घेतल्यावर पान स्वतः तयार करायचे किंवा शिष्यांना करून मागायचे. कधी शिष्यांना पान कुटून मागायचे. चर्चेच्या रंगात खलबत्ता कुटण्याचा आवाज ताल धरत असे आणि अध्यात्मिक विषय सुद्धा रंगत असत. ऐकणाऱ्या शिष्यांना समाधान आणि आनंद होत असे.

अण्णासाहेब थेरगांवकर गोविंदराव मुकटे यांना म्हणायचे "पी.वाय.देशपांडे यांच्याशी वाद कशाला घालतो. ते स्वतः विद्वान आहेत. त्यांचे वाचन खूप आहे. तुला राग अनावर होऊन मोठ्या आवाजात तू बोलतो. तेव्हा शांत रहा."

गोविंदराव मुकटे म्हणायचे "नाही, नाही जी. ते महाराजांना त्रास देण्यासाठी आपल्या सद्गुरूला असे प्रश्न विचारतात आणि टीका करतात. मला राहवत नाही म्हणून बोलतो."

गोविंदराव मुकटे यांना त्यावेळी बोलण्याची स्फूर्ती येत असे आणि धुंद चढत असे.

एकदा पू. बापुराव महाराज पहटे ४ वाजता चर्चतून उठून लघवीसाठी गेले. पी.वाय.देशपांडे यांनी बघितले होते की शिष्यांपैकी कोणी पू. बापुरावांचे ओले पाय पुसण्याची संधी घेतात. लघवी करून महाराज आले की ते पाय पाण्याने धुवून घेत असत. यावेळी पी.वाय.देशपांडे यांनी पू. बापुराव महाराजांच्या पाय पुसण्याची संधी घेतली. पाय पुसतांना पी.वाय.देशपांडे यांना इलेक्ट्रिक करंटचा शॉक बसावा तसा अनुभव आला आणि ते पू. बापुरावांना म्हणाले "मला 'जर्क' बसला."

पू. बापुराव त्यांना म्हणाले "आता फक्त 'जर्क' पाहिला 'शर्क' अजून पाहिलाच नाही."

याचा अर्थ असा की संतांवर आकसाने टीका करू नये. त्यांच्याकडे चमत्काराची शक्ती आणि सहनशीलतेने क्षमाशील राहण्याची वृत्ती जरी असली तरी शिष्यांनी संतांची परीक्षा बघू नये. त्याचे परिणाम साध्या व्यक्तींना हानिकारक असून अध्यात्मिक प्रगतीसाठी घातक आहे. पी.वाय.देशपांडे यांना अनेक साधुंकडे जाऊन चिकित्सा करण्याची सवय होती.

पू. बापुराव महाराज पी.वाय.देशपांडे यांना म्हणाले "आता पर्यंत किती साधू पाहिले?"

पी.वाय.देशपांडे म्हणाले "Begins with Lele and ends with Lambe." ते सर्व प्रथम पुण्याचे लेले महाराजांकडे गेले होते आणि अनेक साधू-संतांना भेटून आणि चिकित्सा करून नागपूरच्या लांबे महाराजांकडे जाऊन आल्यावर पू. बापुराव महाराजांकडे आले होते.

पी.वाय.देशपांडे हे आष्टीचे पू. बाबाजी महाराज देशपांडे यांचे पणतू होते. तसेच ते पू. आप्पाजी महाराज घाटे यांच्या नात्यात होते. पी.वाय.देशपांडे ह्यांच्या आईला पू. आप्पाजी महाराज घाटे यांनी स्वप्न दृष्टांत देऊन सांगितले होते की पू. बापुराव हा योगी पुरुष आहे. अधिकारी संत आहे. त्याची अवहेलना मुलाकडून होऊ देऊ नको. पी.वाय.ना आलेल्या अनुभवामुळे, पू. बापुरावांच्या वागणूकीमुळे आणि आईच्या सल्ल्यामुळे पी.वाय.देशपांडेच्या वृत्तीत बदल झाला. पू. बापुराव बैठकीत त्यांची थट्टा करायचे " Starts with 'L' and ends with 'L'".

पी.वाय.देशपांडे यांनी पतंजली योगाचा अभ्यास सुरू केला होता. हा विषय समजण्यासाठी आणि अनुभव घेण्यासाठी ते उत्सुक आणि चिकित्सक होते. पतंजली यांनी सांगितलेल्या स्थितप्रज्ञ स्थितीचा 'प्रॅक्टिकल' अनुभव पू. बापुराव महाराजांकडून घ्यायचा होता. म्हणून ते पू. बापुराव महाराजांना चीड यावी असे अनेक प्रश्न विचारीत असत. परंतु पू. बापुराव महाराज शांतपणे उत्तरे देऊन त्यांचीच थट्टा मस्करी करून वातावरण गंभीर होऊ देत नसत. यामुळे पी.वाय.देशपांडे यांना समजून आले की पू. बापुरावांची वृत्ती ही स्थितप्रज्ञाची आहे.

पू. बापुराव महाराजांचा मुक्काम अण्णासाहेब थेरगांवकर यांच्याकडे होता. सकाळच्या वेळी नारायण हिवसे आणि इतर शिष्य पू. महाराजांजवळ बसले होते. पी.वाय.देशपांडे त्यावेळी थेरगांवकरांकडे

आले. नारायण हिवसे यांनी पू. बापुराव महाराजांना सांगितले की पी.वाय.देशपांडे दर्शनासाठी आले आहेत. त्यावेळी पी.वाय.देशपांडे यांनी विनायक थेरगांवकरांना सांगितले की त्यांना पू. महाराजांना एकट्यात भेटायचे आहे आणि विनायक पू. महाराजांजवळ राहिला तरी चालेल. म्हणून इतर मंडळी खोली बाहेर गेली. पी.वाय.देशपांडे यांनी पू. बापुराव महाराजांच्या पायावर मस्तक ठेवून नमस्कार केला आणि लहान मुलासारखे ओक्शा बोक्शी रडू लागले. ते म्हणाले "मला आज सद्गुरुरूप काय आहे ते कळले. आपणास मी अज्ञपणे अनेक प्रश्न विचारून त्रास दिला. तरी आपण स्थितप्रज्ञाप्रमाणे राहून मला आश्चर्यचकित केले. या जागी दुसरा व्यक्ती असता तर मला रागावला असता. मला क्षमा करावी."

पू. बापुराव म्हणाले "मला काय समजते? मी साधा माणूस आहे. तुम्ही मोठे विद्वान लेखक आहात. पतंजली योगावर काही लिहा."

पू. महाराजांनी गंमत करून पी.वाय. यांची स्तुती केली आणि आनंदित केले. पी.वाय.देशपांडे यांना स्फूर्ती मिळाली. त्यांचा पतंजली योगावर बराच अभ्यास झाला. ते योगाचार्य कृष्णमूर्तीकडे पण जाऊन आले. ते शेवटी बनारसला राहिले आणि पतंजली योगावर त्यांनी पुस्तक लिहून प्रसिद्ध केले.

पू. बापुराव महाराज जरी साधे, विनोद करणारे, समोरच्या व्यक्तींची स्तुती करणारे होते तरी श्रीमंत, गरीब, राजा-रंक, उच्चपदस्थ साहेब किंवा हलके काम करणाऱ्यांच्या न आवडणाऱ्या गोष्टींचा कुठलाही मुलाहिजा न ठेवता ते समाचार घेत. ते बोलायला फटकळ होते. ते अशा लोकांची कान उघाडणी करीत असत. स्पष्ट वक्तेपणा हे त्यांच्या बोलण्यात असे. एकदा निवृत्त हायकोर्ट मुख्य न्यायाधीश के.तु.मंगलमूर्ती यांनी पू. बापुरावांना विचारले "महाराज, लोक तुमच्या मागे लागतात. आमच्या मागे कां लागत नाही?" न्यायाधीश मंगलमूर्ती इतर वेळी फॅशन म्हणून चड्डी (हाफ पॅण्ट) घालून फिरत असत. पू. बापुराव महाराज त्यांना म्हणाले "तुम्ही चड्डी सोडून रस्त्यावर फिरा. बघा लोक तुमच्या मागे लागतील."

तेथे उपस्थित लोक पू. महाराजांच्या बोलण्याने हसले. गमती जमती त्यावेळी होत होत्या. परंतु संतांच्या बोलण्यात अर्थ असतो असे सूरदास म्हणाले.

चित्तरंजन म्हणाला "सूरदास, पू. बापुराव महाराजांनी वर वर बघता थट्टा मस्करी केली. येथे मंगलमूर्तींना सांगतांना काही विशेष सुचवायचे होते का?"

सूरदास म्हणाले "पू. महाराजांच्या शिष्यायुक्त बोलण्यात गोडवा होता. भक्तगण अशा बोलण्याने नाराज होत नसत. पण सूर भक्त त्यांच्या बोलण्याचा रोख आणि अर्थ समजून घेत असत." गोविंदराव मुकटे मंगलमूर्तींना म्हणाले "जजसाहेब, संत लोक निस्वार्थी असतात. ते स्वतःचा लाभ काय होईल हे न बघता लोककल्याण, भक्तांचे क्लेशहरण, भक्तीकरून शिष्यांची पारमार्थिक उन्नती करण्यासाठी ते कार्य करतात म्हणून लोक त्यांच्या मागे लागतात. त्यांचे वागणे "सुखदुःखे समे कृत्वा लाभालाभौ जयाजयौ । ततो युद्धाय युज्यस्व नैवं पापमवाप्स्यसि ॥" गीता अ.२., श्लो. ३८

कर्मण्येवाधिकारस्ते मा फलेषु कदाचन ॥ गीता अ.२, श्लो. ४७ असे आहे.

सुख दुःख, लाभ हानी आपल्या जीवनात सारखी मानून युद्ध करावे. तेणेकरून पाप लागणार नाही. विजय वा हरणे याची चिंता करू नये. स्वधर्मचरण करून जे जे प्रसंग येतील त्याला सामोरे जाऊन सहन करावे. कर्म करीत रहावे पण त्याच्या फलाची इच्छा धरू नये. याचाच अर्थ चिंता करून चिंतात असंतोष होऊ देऊ नये. या प्रमाणेच पू. बापुराव महाराजांचे जीवन आणि संत कार्य असल्यामुळे त्यांना लोक संत मानून त्यांच्याकडून पारमार्थिक लाभ घेतात. पू. महाराजांची स्थिती आज अशी आहे की

॥ श्रीराम जय राम जय जय राम॥श्रीराम जय राम जय जय राम॥ श्रीराम जय राम जय जय राम ॥

"कोणी निंदा अथवा वंदा, आम्हा स्वहिताचा धंदा ॥" कोणी त्यांची स्तुती करो वा निंदा करो त्यांना या गोष्टीचा काही फरक पडत नाही.

तुल्यनिंदास्तुतिर्मौनी संतुष्टो येनकेनचित् ।

अनिकेतः स्थिरमतिर्भक्तिमान्मे प्रियो नरः ॥ गीता अ. १२ श्लो. १९

चांगले व वाईट या दोन्हीचा त्याग केलेला भक्त हा श्रीकृष्णाला प्रिय आहे. आणि ज्ञानेश्वरीत माऊली म्हणते अशा महानुभावांचे वागणे असे असते.

हे विश्वचि माझे घर । ऐसी मती ज्याची स्थिर । किंबहुना चराचर । आपण जाहला ॥ ज्ञानेश्वरी अ. १२ ओवी २१३ आणि ज्ञानेश्वरी अ.१२ ओवी २२०, २२१, २२२ प्रमाणे श्रीकृष्ण म्हणतात -
कैवल्याचा अधिकारी । मोक्षाची सोडीबांधी करी । की जळाचिये परी । तलवटु घे ॥ म्हणूनी गा नमस्कार । तयाते आम्ही माथा मुकुट करुं । तयाची टाच धरु । हृदयी आम्ही ॥ त्याचिया गुणांची लेणी । लेववूं आपुलिये वाणी । तयाची कीर्ती श्रवणीं । आम्ही लेऊं ॥

हा अधिकारी कैवल्याचा राणा ज्याच्या हातात मोक्ष देणे किंवा न देणे याचा अधिकारी असून पाण्यासारखा नम्र आहे. त्याला मी नमस्कार करतो. त्याला आम्ही डोक्यावरचा मुकुट करु आणि त्याची टाच आम्ही हृदयावर धरु. त्यांचे गुणांचे अलंकार आपल्या वाणीत घालून त्यांचे गुण आणि त्यांचा कीर्तीरूपी दागिना कानात घालून ते श्रवण करु. जेव्हा भगवंत अशा संतांना प्रेम देऊन उच्च सिंहासनावर बसवितात तर भक्तगण महाराजांच्या मागे लागले नाही तर नवल. त्यांनी लोक लज्जा न ठेवता त्यांचे कार्य चालू ठेवले आहे. अशी लोक लज्जा (चड्डी सोडावी) मंगलमूर्तींनी सोडावे असे पू. बापुरावांना अभिप्रेत आहे. षड्रिपुंवर ताबा मिळविणे ही या बरोबर अति आवश्यक आहे. ***** संत जे बोलतात त्यांत अर्थ आणि हेतु असतो. ऐकणारा सावध असावा लागतो."

अशी पू. बापुराव महाराजांची चालता बोलता परमार्थ शिकविण्याची आणि उपदेश देण्याची पद्धत होती. सहजपणे मार्गदर्शनात त्यांचे अवडंबर नव्हते.

विवेक सूरदासांना म्हणाला "पू. बापुराव महाराजांचे मुकटेंसारखे शिष्य सुद्धा गुरु वर निःसीम श्रद्धा ठेवून भक्ती करीत होते. ते सुद्धा पू. बापुराव महाराजांसारखेच गुरुंना त्यांच्या कर्मफळाचे श्रेय देत होते. गुरुचे मार्गदर्शनाने शिष्य घडत असतो आणि परमार्थात प्रगती होत असते. पू. बापुराव महाराज प्रवचन न देता सहजपणे भक्ताच्या विचारांना वळण देत. असे दिसते."

सूरदास म्हणाले "विवेक, पू. बापुराव एकदा नानासाहेब जोशीकडे ब्रह्मपुरीला गेले होते. तेथे एका सोनाराने श्री नवनाथांच्या पोथीचे खूप पारायणे केली. त्याला त्याकाळात दोन मुले झालीत. दोन्ही मुलांची स्थिती विदेहावस्थेची होती. त्यानंतर एक मुलगी झाली. तो गृहस्थ पू. बापुरावांकडे आला. चिंतेत असतांना पू. बापुरावांना त्याने विचारले की आता काय करु?"

पू. बापुराव त्या सोनाराला म्हणाले "तुला पारायण करण्याचा उद्योग कोणी सांगितला? नवनाथ ग्रंथ हा प्रासादिक, प्रभावी आणि तेजस्वी आहे. तो ग्रंथ सहजा सहजी संकल्प करुन वाचण्यासाठी गुरुबलाची

॥ श्रीराम जय राम जय जय राम॥श्रीराम जय राम जय जय राम॥ श्रीराम जय राम जय जय राम ॥

आवश्यकता आहे. इच्छित फल प्राप्ती गुरुच्या मार्गदर्शनाने मिळते. मुल ही नवनाथांचा प्रसादच आहे. ते विदेही राहतील. मुलगी संसार करेल. म्हणून गुरुंनी सांगितलेली साधना करावी."

सूरदास म्हणाले "एका शिष्याने स्वतःच्या मनाने एकाग्रतेने भावपूर्ण होऊन एका बैठकीत श्री ज्ञानेश्वरी ग्रंथाचे पारायण केले. तो वेड्या सारखा वागू लागला. पू. बापुरावांनी त्याला सांगितले की भक्तीचा स्तोम करू नये. सद्गुरुने सांगितली तेवढी साधना दृढ विश्वासाने करावी. स्वतःच्या मनाने काही करू नये. तेव्हा ते म्हणत "खा पी के हजम करना, डकार देने की फुरसत नहीं." सद्गुरु जी भक्ती करायला सांगतात तेवढीच साधना भक्ताने करावी. ती शिष्याला लाभदायक असते. जसे पदार्थ आवडला म्हणून अतिप्रमाणात खाल्ला तर अजीर्ण होते तसेच स्वतःच्या आवडीने अति साधना केली तर ती पचत नाही. सहन होत नाही. उलट त्याचा दुष्परिणाम होऊ शकतो."

मनसारामने सूरदासांना विचारले "अनेक लोक आपल्या मनाने साधना करतात. त्याचा अनुकूल किंवा विपरीत परिणाम होतो काय? ग्रंथात अनेक देवाच्या जपाने अपेक्षित लाभ मिळतो. असे लिहितात."

सूरदास म्हणाले "प्रत्येक मंत्र हा देवरूपी शब्द असून त्या शब्दांत तेज असते. तेजाचा परिणाम तेजाजवळ गेल्यावर होतोच. मग साधना नामरूपात, मंत्र रूपात वा ग्रंथ पोथीचे पारायण रूपात असो, त्याचा परिणाम होतो. त्याच्या पठणाने पुण्य संचय होऊन त्याचे फळ प्राप्त होतेच. ही साधना सद्गुरु आदेशाप्रमाणे झाली तर त्याचे अपेक्षित इष्ट फळ प्राप्त होऊन परमार्थ प्रगती प्राप्त होते."

अनेक वेळा अनेक शिष्यांनी पू. बापुरावांना प्रश्न विचारला की ते घोट्या करायला सांगतात पण शिष्याचे मन त्यावेळी अनेक विचारांमधे भरकटत असते. मन नामावर स्थिर राहत नाही. तेव्हा पू. बापुराव म्हणायचे -

"न कळत पद अग्निर पडे, न करी दाह असे कधीही न घडे ।
अजित नाम घडो भलत्या मिसे, सकल पातक भस्म करीतसे ॥"

पू. बापुराव महाराज म्हणत नाम जपाचे तेज आणि सामर्थ्य अग्निसारखे आहे. जसे अग्निर पाय पडला तर त्याची दाहकता जाणवणारच. तसेच भगवंताच्या नामाचे सामर्थ्य आणि तेज असे आहे की ते पातकी, सामान्य माणासाने जरी घेतले तरी पुण्य संचय होऊन त्याचे पाप धुवून निघते. ही क्रिया न कळत घडते. म्हणून यात्रा भ्रमण करण्यापेक्षा एका ठिकाणी बसूनच नामस्मरण करावे. अखण्ड जपानुसंधान केल्यास मंत्रसिद्धी प्राप्त होते. म्हणून पू. बापुराव महाराज सांगत "घोट्या नामाचा करा." रामरक्षा, व्यंकटेश स्तोत्र, गोपालसहस्रनाम, विष्णुसहस्रनाम, हनुमान चालीसा, हरिपाठ, नवनाथ ग्रंथ याचे पाठ ते भक्तांना करायला सांगत.

नामस्मरणाबरोबर आचरणही महत्वाचे आहे. असे ते भक्तांना सांगत होते. राम मिळणार नाही असे होणार नाही. असे ठाम मत मांडतांना ते तुलसीदासाचा दोहा म्हणत -

'सत्य वचन और लीनता, परस्त्री मात समान ।

इतने ऊपर न मिले राम, तो तुलसीदास जुबान ॥'

शुद्ध चारित्र्य आणि शुद्ध आचरण हे अध्यात्म आणि भक्तीमार्गात आवश्यक आहे असे ते सांगत. गृहस्थाश्रमी असो वा गरीब श्रीमंत असो, यथा शक्ती अन्नदान आणि रामनाम भक्तांनी करावे असा ते उपदेश देत.

‘लेने को हरिनाम, देने को अन्नदान ।
तरने को लीनता, डूबने को अभिमान ॥’

अभिमान आणि अहंकार सुटणे हे भक्तीमार्गात आवश्यक आहे. स्वतःच्या साधने संबंधी दर्पोक्ती, साधु झाल्याचा आव म्हणजे "बन गये" अशी भावना न ठेवणे, लीनता हा स्वभावगुण बाळगणे अत्यंत आवश्यक आहे. असे ते सांगत. त्यांना कुणी हार घातला तर ते म्हणत "मला कायले हार घालता? बाबासाहेबांना घाला." ते स्वतःची पूजा करवून घेण्या ऐवजी त्यांच्या सद्गुरुची पूजा करा म्हणून सांगत. ते भक्तांना कृष्णरूप समजत. ते तो हार ज्या भक्ताने घातला त्यालाच घालून देत किंवा तेथे हजर असलेल्या पुरुष, स्त्री, मुलगी, मुलगा यांच्या गळ्यात घालीत असत. भक्त तो हार पू. बापुराव महाराजांचा प्रसाद म्हणून स्वीकारीत असत. पू. बापुराव शिष्याला कृष्णरूप समजून हार घालीत असत. तो त्यांनी बाळगलेला अंतर्मनाचा जीव शिवाचा एकात्मभाव आहे. संत तुकाराम महाराज म्हणतात 'भक्तांचा भाव व चित्त असे असते 'आणिक दुसरे मज नाही आता नेमिलिया चित्ता पासूनिया । पांडुरंग ध्यानी पांडुरंग मनी जागृत स्वप्नी पांडुरंग । पडिले वळण इंद्रिया सकळा, भाव तो निराळा नाही दुजा । तुका म्हणे केली वोळखण, तटस्थ हे ध्यान विटेवरी ॥”

पू. बापुराव महाराज निःसीम, निर्व्याज प्रेमाने कुठलीही अपेक्षा न ठेवता भक्ती करावी असे सांगत. मनात भगवंताला मागणेच काय पण त्याचे दर्शन व्हावे म्हणून सुद्धा जप करू नये. फक्त अखण्ड नामावर प्रेमकरून सद्गुरु स्मरावे. देवदर्शनाची अपेक्षा सुद्धा नसावी. सद्गुरुकृपेने जे मिळेल त्याचे मूल्यमापन न करता उदासीनता असावी. वैराग्य बाळगावे हा उपदेश देत. यामुळे आपोआपच आध्यात्मिक विजय, यश, कीर्ती, भुक्ती-मुक्ती मिळून कर्मापासून भक्त मुक्त होतो. असे संत एकनाथ महाराज म्हणतात.

"नामापाशी भुक्ती मुक्ती, नामापाशी यश कीर्ती ।
नामापाशी विजय प्राप्ती, कर्म निर्मुक्ती हरिनामे ॥”

सूरदास म्हणाले "या नाम भक्तीमधे कर्म निर्मुक्ती म्हणजे दैनंदिन कर्माचा त्याग व मुक्ती असे अभिप्रेत नसून स्वार्थ आणि लौकिक सुखाची अपेक्षा न ठेवता तो भक्त यात लिंपीत नाही. सर्वसंग वृत्तीचा परित्याग ही आसक्तीहीन भक्ती आहे. सुखदुःखाच्या डोंगरा ऐवढ्या राशी जरी भक्ताच्या वाट्याला आल्या तरी तो भक्त अलिप्त मन ठेवून स्थितप्रज्ञासारखा वागतो. संन्यास न घेता संन्यास वृत्ती बाळगून निरिच्छ, निरहंकारी चित्तवृत्ती वाढून स्वस्वरूप आत्मस्थितीत नामजपाच्या मस्तीत परब्रह्माशी रममाण होऊन कौपिनवंत होणारा भक्त तो खरा भाग्यवंत आहे.

॥ श्रीराम जय राम जय जय राम॥श्रीराम जय राम जय जय राम॥ श्रीराम जय राम जय जय राम ॥

"देहादिभावं परिमार्जयन्न आत्मानमात्मन्यव लोकयन्तः ।

नान्तं न मध्यं न बहिः स्मरन्तः कौपिनवन्तः खलु भाग्यवंतः ॥"

कौपिनवंत भाग्यशाली भक्ताचे चित्त नारायणस्वरूप झालेले असते. त्याला देहभावापासून उत्पन्न होणारी पीडा नसते म्हणून तो मुक्त असतो. म्हणून प्रापंचिक गर्भवासाची पीडा त्याला नसते. तो उन्मनी अवस्थेत ज्ञेय, ज्ञाता आणि ज्ञानाच्या त्रिपुटीने चित्त भगवंत म्हणजे परब्रह्माच्या ठिकाणी स्थिर ठेवतो. यासाठी नामयज्ञाची अखण्ड आहुती, अजपाजप करणे आवश्यक आहे. संत मुक्ताई म्हणते -

"परब्रह्मी चित्त निरंतर धंदा । तया नाही कदा गर्भवास ।

ज्ञेय ज्ञाता ज्ञान उन्मनी विज्ञान । चित्त नारायण झाले त्याचे ।

मुक्ताईचे चित्त निरंतर मुक्त । हरि हेचि संचित आम्हा घरी ॥"

असे हे संत पू. बापुराव महाराज व पू. मायबाई महाराज यांनी स्वतः आचरण करून भक्तांनाही नामयज्ञात शर्करायुक्त प्रेमामृत घृत अशा अखण्ड नामजपाच्या आहुतीने हवन करायला लावले.

विवेक याने सूरदासला विचारले "आचरण करावे असे पू. बापुराव महाराज म्हणतात म्हणजे कसे आचरण?"

सूरदास म्हणाले "आचरण म्हणजे वैयक्तिक धर्मपालन. धर्मपालनाची दहा लक्षणे ती अशी आहेत -

"धृतिः क्षमा दमोऽस्तेयं शौचमिन्द्रियनिग्रहः ।

धीर्विद्या सत्यमक्रोधो दशकं धर्मलक्षणम् ॥"

शांती समाधान, क्षमा, चोरी लबाडी न करणे, अस्तेय म्हणजे लोभ नसणे, शुद्ध आचार-विचार, इंद्रिय निग्रह, मन बुद्धी व इंद्रियांवर ताबा मिळविणे, ज्ञानी होण्यासाठी जिज्ञासा बाळगणे जेणेकरून आत्मोन्नती होईल अशी विद्या संपादन करणे, सत्यव्रत, क्रोधावर विजय असे प्रयत्न करून आचरणात आणावे. या मुळे प्रापंचिक व पारमार्थिक जीवन उन्नत होते. भक्तीमार्गासाठी या गोष्टी आवश्यक आहेत. विवेक, शांती मिळण्यासारखे तप नाही, संतुष्टता आणि समाधानासारखे सुख नाही, अपेक्षा ठेवून मनःशांती ढळणारी व्याधी ही माणसाची सर्वात मोठी व्याधी आहे आणि दया करण्यासारखे धर्म नाही. असे सुभाषित आहे -

'शान्तितुल्यं तपो नास्ति तोषान्न परमं सुखम् ।

नास्ति तृष्णा परोव्याधिर्नच धर्मो दया परः ॥"

म्हणून पू. बापुराव महाराज भक्तांना सांगत -

"दया धरम का मूल है, पाप मूल अभिमान ।

तुलसी दया न छांडिये, जब लग घट में प्राण ॥"

॥ श्रीराम जय राम जय जय राम॥श्रीराम जय राम जय जय राम॥ श्रीराम जय राम जय जय राम ॥

॥ श्रीराम जय राम जय जय राम॥श्रीराम जय राम जय जय राम॥ श्रीराम जय राम जय जय राम ॥

सुभाषित प्रमाणे असे आहे की अंतर्मुख होऊन स्वचक्षूने स्वस्वरूपाची ओळख करण्यासारखे ज्ञान-विद्या नाही, सत्यव्रत बाळगण्यासारखे कठोर तप नाही की जे बोलण्यात वागण्यात असावे, वस्तू आणि स्थानाबद्दल वा माणसाबद्दल अति आसक्ती, अभिलाषा ठेवून अपेक्षाभंग होण्यासारखे दुःख नाही, लोक सुखी होऊन त्यांचे भले व्हावे म्हणून त्याग करण्यासारखे सुख नाही.

"नास्ति विद्या समं चक्षु, नास्ति सत्यं समं तपः ।
नास्ति राग समं दुःखं, नास्ति त्याग समं सुखम् ॥"

पू. बापुराव महाराज आणि पू. मायबाई महाराज स्वतः आचरण करून तसे वागण्यासाठी भक्तांना मार्गदर्शन करीत होते. अध्यात्माचे गुह्यातिगुह्य असे ज्ञान सरळ सोप्या भाषेत उदाहरण देऊन आणि भक्तांची सद्गुरु निष्ठा वाढवून या संतांनी भक्तांना अध्यात्माची गोडी लावली.

बुधरामने सूरदासांना विचारले "पू. बापुराव महाराज आणि पू. मायबाईंना श्रीमद् भागवतग्रंथाची आवड होती. विशेष मधुरा भक्तीची आवड होती. त्यांनी भक्तांना घडवितांना भक्ती कशी शिकविली?"
सूरदास म्हणाले "या संतद्वयींना सगुण भक्तीची आवड होती. पू. गुलाबराव महाराज (माधान) हे मधुराभक्ती उपासक होते. त्यांचा संदर्भ देत राधा-कृष्णभक्तीने मन शुद्ध करून कृष्णाच्या बाललीलेपासून, स्वतः गोप-गोपी भाव ठेवून रासलीलेत, सवंगडी होऊन खेळतांना, नाचतांना कृष्णभक्तीचा भाव ठेवून रममाण व्हावे आणि नाम-जप करीत 'मी पण' विसरून त्याचे स्मरण चिंतन करावे असे सांगत. या संतांच्या पोथीत अकराव्या अध्यायात खालील प्रमाणे उल्लेख आहे -

"एकोऽहं बहुस्याम् । ऐसे श्रुतीचे वचन । 'मी' मानले ज्याला श्रुतीन । तीच तुझी मूळ माया ॥५॥ 'मी' ने संकल्प केला । घ्यावे अनेक रुपाला । मग पंचमहाभूताला । मायेनेच रचिले ॥६॥ पंचभूते मग एक होऊन । जीवरूपे अति आकार घेऊन । अनेक प्राण केले निर्माण । तुझ्याच मायेने ॥७॥ तव परमात्मस्वरूप भासणारी । माया अनादि असली तरी । संत महात्मे तिज पासून दूरी । जाणती स्वरूप ॥८॥ तुझी अशी ही माया । तिज पासून सुटका व्हाया । संत चरणी ही काया । लीन करावी लागतसे ॥९॥ लीन करण्याचा उपाव । ठेवा सर्वाभूती भगवद्भाव । जो नाथ म्हणती सर्वात्मभाव । साध्य आणि साधन ही ॥१०॥ अनुभव सर्वात्मभावाचा । न होई सहजा सहजे साचा । अविरत साधन क्रियेचा । हा मार्ग असे ॥११॥ भक्तीच्या पायऱ्या सात जाण । अनुताप अनुग्रह अनुराग अनुकरण । अनुसंधान अनन्यभाव आत्मनिवेदन । मुमुक्षापदा पोहोचविती ॥१२॥ घडे ज्यास आत्मनिवेदन । तो ध्यान खड्ग हाती घेऊन । ब्रह्मगिरी उल्लंघून । प्रवेशे योग दुर्गा ॥१३॥ जीवभाव ओवाळूनी । तन्मयतेचे छत्र करूनी । आत्मानंदी तृप्त राहूनी । सामरस्थ सिंहासनी आरूढ ॥१४॥ भक्तीस जोड स्वधर्माची । आणि केलेल्या सुकर्माची । तैसेच सर्वात्मभावाची । कळे मग परमात्मतत्त्व ॥१५॥ असता जोड ऐशा साधनांची । लोकोद्धार आत्मोद्धारसवेचि । भूमिका थोर बापुरावांची । सत्पुरुषच जाणती ॥१६॥"

चित्तरंजनने सूरदास यांना विचारले "प्रपंचात स्वार्थ आणि परमार्थ एकावेळी साधणे हे अत्यंत कठीण कर्म आहे. संत म्हणतात की स्वार्थ परमार्थ वेगळाच नाही. पू. बापुराव व पू. मायबाई महाराजांनी त्यांच्या भक्तांकडून या प्रमाणे भक्ती करून घेतली. त्याबद्दल सांगा."

॥ श्रीराम जय राम जय जय राम॥श्रीराम जय राम जय जय राम॥ श्रीराम जय राम जय जय राम ॥

सूरदास म्हणाले "भक्ती नसे साधी भोळी, भक्ती असे सुळावरील पोळी" असेही पू. बापुराव महाराज व पू. मायबाई सांगत. कारण भक्ती करण्यासाठी दृढभाव, निष्ठा, आत्मविश्वास, तद्रूपता, तन्मयता, श्रद्धा, सदाचरण, लीनता या गोष्टी अभ्यासाने आत्मसात करून अहंकार सोडावा लागतो. संतांच्या भजनात, ग्रंथात नामभक्तीबद्दल आणि सगुण निर्गुण भक्तीबद्दल मोजक्या शब्दात मार्गदर्शन मिळते. तो भाव हे दोघे संत स्वतः आचरणात आणून त्यांनी प्रपंच व परमार्थ साधला. त्यांच्या पोथीत अकराव्या अध्यायात या संबंधी सुंदर शब्दात असे सांगितले आहे -

'संसारी स्वार्थ आणि परमार्थ । कसा साधावा यथार्थ । आपल्या कृपेनेच त्याचा अर्थ । आम्हां भक्ता कळेल ॥२९॥ ते वदले मज लागून । नको करु गत कालाची आठवण । भविष्याप्रती उदासीन । राहत जावे साधकाने ॥३०॥ या अनित्य संसारात । अनंते ठेवीले ज्या स्थितीत । तीच आपणा संतोषाप्रत । ऐसा भाव ठेवावा ॥३१॥ जीवन जगी क्षणभंगुर । सतत असू द्यावा हा विचार । उदासीनपणे करावा व्यवहार । भार गुरुवरी ठेवूनी ॥३२॥ वागण्यात असू द्यावी नम्रता । जो नम्र झाला भूता । तयाने कोंडिले असे अनंता । उक्ती मनी ठसवावी ॥३३॥ सर्वाभूती परमात्म अंश । याचा नित्य करावा अभ्यास । यास्तव प्रेम करण्यास । मनाला शिकवावे ॥३४॥ राहता ऐशा या भावात । तै अहंकार होतसे लुप्त । विश्वव्यापी मग व्यक्तिमत्व । जीवन मुक्ती हीच असे ॥३५॥ औपचारिक उपदेश महाराजांचा । कधीच नसे हो साचा । सहज बोलण्यातूनी त्यांचा । अध्यात्मगुह्य प्रगटे ॥३६॥ अध्यात्म चर्चा सार विचारी । रात्रीची वेळा आवडे भारी । म्हणे रात्रीच्या दुसऱ्या प्रहरी । आम्ही नसतो आमचे ॥३७॥ श्रोते पुसती गुह्यातिगुह्याते । उंकार असे सर्वानुमते । परी महत्व त्याच बीजाते । कैसे काही कळेचिना ॥३८॥ तव बापुराव वदती शिष्याते । नका करु चिकित्सा संभ्रमाते । अवलंबन करा गुरुवचनाते । जे फेडिती संशया ॥३९॥ शिष्याने जव हट्ट धरिला । वदती एक करा त्रिपुटीला । ध्येय ध्याता आणि ध्यानाला । उंकार साधण्या ॥४०॥ मग पाहुनिया सुसंधीस । शिष्य विनविती महाराजास । सांगा कसे करावे ध्यानास । कृपाळुपणे ॥४१॥ वदती ते सर्वाला । नका सोडू हो नामस्मरणांला । अखण्ड जपता जयाला । ध्यानावस्था प्राप्त होई ॥४२॥ बापुराव सांगती शिष्यगणा । नासाग्रभागी दृष्टी ठेवण्या । वंदुनिया गुरुपावलांना । भगवंत हृदयी पहावा ॥४३॥ पूजा समयी ते म्हणत । नसे फरक आम्हांत सदगुरुत । दाविती महान भावाप्रत । शिवो भूत्वा शिवम् यजेत् ॥४४॥ स्थिती हीच भोजन घेतांना । पानसुपारी खातांना । वरी वादविवाद करतांना । शिव्या देतांनाही तीच ॥४५॥ महाराज उपदेशिती भक्तासी । ठेवा रात्रंदिवस नामस्मरणासी । पोहोचे सेवा ही सदगुरुसी । सत्य सत्य भाविक हो ॥४६॥ नामावीण नाही दुजे साधन । ऐसे सांगती संत सज्जन । असता जरी कार्य निमग्न । स्मरण अंतरी असावे ॥४७॥ प्रपंच सुखी करण्याचे । नाम हेचि साधन साचे । म्हणूनी विस्मरण नामस्मरणाचे । होऊचि नये कदापि ॥४८॥ सदगुरु सांगती सर्वास । तुम्ही आम्हां तसे आम्ही तुम्हांस । तांस्तथैव भजाम्यहम् । ये यथा मां प्रपद्यंते ॥४९॥ महत्व देई राधाकृष्ण भक्तीला । मंत्र न देती एकट्या स्त्री पुरुषाला । म्हणती करुनी ये विवाहाला । मंत्र घेण्या निश्चये ॥५०॥'''

सूरदास चित्तरंजनला म्हणाले "चित्तरंजन, पू. बापुराव महाराजांनी शिष्यांना जपसिद्धीची लक्षणे जी सांगितली ती पोथीच्या अकराव्या अध्यायात याप्रमाणे सांगितली आहे -

॥ श्रीराम जय राम जय जय राम॥श्रीराम जय राम जय जय राम॥ श्रीराम जय राम जय जय राम ॥

परी बजाविती साधकास । भासुचि नये 'बन चुके' स्वतःच । जपानुसंधान अखण्ड करणाऱ्यास । होई मंत्र सिद्धी ॥८९॥ चित्तप्रसादो मनसश्चतुष्टिः । अल्पशिता स्वप्नपराङ्मुखत्वं । स्वप्नेषु यानाद्युपलंभनं तु । सिद्धस्य चिन्हानि भवन्ति सद्यः ॥९०॥ असती ही जप सिद्धीची लक्षणे । आपण साधु झालो न मानणे । परी लक्षवेध परमेश्वरा कारणे । हेचि खरे अध्यात्म ॥९१॥ यस्य देवे पराभक्तिः । यथा देवे तथा गुरौः । तस्यैते कथिताहयर्था । प्रकाशन्ते महात्मनः ॥९२॥ जैसी देवावरी पराभक्ती । करावी तैसीच गुरुदेवाप्रती । हाच विचार ग्रंथोग्रंथी । वर्णिला असे ॥९३॥"

सूरदास म्हणाले "पू. बापुराव महाराज आणि पू. मायबाई महाराजांना भक्ती करण्याचे अवडंबर आणि देखावा आवडत नसे. ते हरिपाठ सांगत 'देवाचिये द्वाारी उभा क्षणभरी । तेणे मुक्ती चारी साधियेला॥' तन्मय होऊन क्षणभर जरी भगवंताचे स्मरण केले तरी भक्ताचा उद्धार होतो. असे ते सांगत. कधी ते सांगत -

'महाराज वदती कर्मकांडे । भावेविण जे घडे । केवळ पाणी उबडणे । व्यर्थचि काबाड कष्ट ॥५३॥ पांच मिनिटे घंटा हिलाना । चौबीस घंटे आराम करना । परी पाच मिनिटातचि जाणा । करावे अर्पण सर्वस्व ॥५४॥ सहजा सहजी ब्रह्मानंद । जेथे नाही लंद फंद । गुरुकृपा निजानंद । सहज ब्रह्म की रे ॥५५॥ योगयाग क्रिया नाना । वेडे चाळे दम कोंडेपणा । योग सहजचि घडे जाणा । घट्ट धरिता गुरुचरण ॥५६॥'

आत्मारामने सूरदासला म्हटले "पू. बापुराव महाराजांजवळ जे भक्त गेले ते खरे भाग्यवंत आहेत. कर्मकाण्ड, भक्तीचा देखावा त्यांच्याकडे नव्हता. सुलभ आणि सहजतेने भक्ती करावी. ही शिकवण आणि थोडा वेळ पण प्रेमपूर्वक भाव समर्पण करून ती केल्यास योग याग, दमकोंडेपणा न करताही गुरुचे उपदेश, आज्ञापालन करून त्यांचे पाय घट्ट धरले की गुरुकृपा होऊन योग, सिद्धी सिद्धीआपोआप प्राप्त होऊन भक्त ब्रह्मानंदाचा अनुभव प्राप्त करू शकतो. यासाठी सतत चोवीस तास देवासमोर बसण्याची गरज नाही. हा उपदेश प्रापंचिक भक्ताला सोईचा आहे. परंतु त्या पाच मिनिटात सर्वस्व अर्पण करणे हे सर्वात कठीण कार्य आहे."

सूरदासांनी उत्तर दिले "आत्माराम, जगाचा विसर, विचारांना सद्गुरुठायी एकाग्र करून सर्वस्व अर्पण करणे म्हणजे 'मी पणाचा' अहंकाराला तिलांजली देऊन गुरुस्मरण, नामस्मरण करणे हे कठीण आहे. ते अशक्य नाही. अभ्यासाने व निर्धाराने ते प्राप्त करता येते असे पू. बापुराव व पू. मायबाई सांगत. अशी भक्ती करतांना लंदफंद म्हणजे खोटेपणा व देखावा नको. मन भक्ति करतांना निर्मळ हवे."

अभिमान सूरदासांना म्हणाला "सूरदास, चोवीस तासांपैकी फक्त पाचच मिनिटे भक्ती करून चोवीस तास आराम केल्यास त्यावेळी मन भरकटेल आणि अनिष्ट विचारांनी त्याचा काळ जाईल."

सूरदास म्हणाले "अभिमान, तू विवेकाची संगत करून संभ्रमाला दूर करू शकतो. पाच मिनिटे घंटा हिलाना और चोवीस घंटे 'आ-राम' करना असा विच्छेद करून चोवीसतास रामाला जप करून बोलावू

॥ श्रीराम जय राम जय जय राम॥श्रीराम जय राम जय जय राम॥ श्रीराम जय राम जय जय राम ॥

॥ श्रीराम जय राम जय जय राम॥श्रीराम जय राम जय जय राम॥ श्रीराम जय राम जय जय राम ॥

शक्तो. म्हणजे इतर वेळी ध्यान, समर्पण, चित्त स्थैर्य जरी होत नसेल तरी रामनामाचा जप म्हणजे नामस्मरण करावे. असा उपदेश पू. महाराजांना अभिप्रेत आहे असे कां समजू नये? हाच आराम आहे."

अश्या पद्धतीने पू. बापुराव महाराजांचे जीवन आहे हे पटते. सूरदास शिष्यांना म्हणाले की पू. बापुराव महाराजांचे सान्निध्य ज्या शिष्यांनी अनुभविले त्यांच्या जीवनातील कथा आपण ऐकल्या म्हणून आपण भाग्यवान आहोत.

बुधराम सूरदासांना म्हणाला "सूरदासजी, पू. बापुराव महाराजांची ख्याती विदर्भात आहे. त्यांचे शिष्यगण भाग्यवंत आहेत. आपण त्यांच्या कथा, व्यक्तीमत्त्व, संत म्हणून त्यांचा लौकिक आम्हांस सांगितला. संतमेळ्यात लपलेला हीरा म्हणजे पू. बापुराव महाराज खातखेडकर आहेत. त्यांची माहिती आम्हांस करून दिली. आता त्यांच्या पुढील जीवनातील कथा सांगाव्या. ही विनंती करतो."

॥ श्रीराम जय राम जय जय राम॥श्रीराम जय राम जय जय राम॥ श्रीराम जय राम जय जय राम ॥